

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“

ОТЧЕТ ЗА 2022 ГОДИНА

Съдържание

1. Проблематика на звеното

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни), оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на Института за български език в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените през 2022 г. научни теми.....	2
1.1.1. Системно проучване и описание на граматичната структура и лексикалния състав на съвременния български книжовен език.....	3
1.1.2. Запазване и утвърждаване на българската национална идентичност като част от културното разнообразие в Европа и света.....	6
1.1.3. Разработване на електронни езикови ресурси и програмни приложения за експертна и масова употреба.....	7
1.2. Изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030 г.....	8
1.3. Полза / ефект за обществото от извършваните дейности.....	12
1.4. Взаимоотношения с други институции.....	13
1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата.....	15
1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. (относими към получаваната субсидия).....	15
1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр. – до ТРИ най-значими проекта (заглавие на проекта, програма, по която се финансира, координатор и постигнати резултати).....	19
2. Резултати от научноизследователската дейност през 2022 г.....	21

2.1. ЕДНО най-значимо научно постижение.....	21
2.2. ЕДНО най-значимо научноприложно постижение.....	21
3. Международно научно сътрудничество.....	22
3.1. Междуакадемично сътрудничество.....	23
3.2. Международни проекти с външно финансиране.....	24
4. Участие на звеното в подготовката на специалисти.....	27
5. Иновационна дейност и анализ на нейната ефективност	
5.1. Осъществяване на съвместна иновационна дейност с външни организации и партньори, вкл. поръчана и договорирана с фирми от страната и чужбина.....	28
5.2. Извършен трансфер на технологии и/или подготовка за трансфер на технологии по договор с фирми, данни за полученото срещу това заплащане; данни за реализираните икономически резултати във фирмите (работни места, печалба, производителност, дял от новите продукти в общия обем на продажбите и т.н.).....	29
6. Стопанска дейност на звеното	
6.1. Осъществяване на съвместна стопанска дейност с външни организации и партньори (продукция, услуги и др., които не представляват научна дейност на звеното), вкл. поръчана и договорирана от фирми от страната и чужбина.....	29
6.2. Отдаване под наем на помещения и материална база.....	29
6.3. Сведения за друга стопанска дейност.....	20
7. Кратък анализ на финансовото състояние на звеното за 2022 г.....	29
8. Издателска и информационна дейност на Института за български език за 2022 г....	30

1. Проблематика на звеното

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни), оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики.

Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките е национален научен център за изследване и описание на българския език – на неговото съвременно състояние, история, диалектно многообразие и на връзките му с други езици.

Мисията на Института за български език включва:

- провеждане на фундаментални и научноприложни изследвания на българския език в съответствие с националните и европейските приоритети;
- изследване, описание, съхранение и популяризиране на българското езиково културноисторическо наследство;
- разработване на езикови ресурси и технологии за българския език;
- подпомагане на изучаването на българския език на всички равнища.

През 2022 г. работата на Института за български език е ориентирана към изпълнението на „Стратегията и плана за развитие на Института за български език „Проф. Любомир

Андрейчин“ при БАН (2018 – 2030)⁴, които са в синхрон с актуализираната „Национална стратегия за развитие на научните изследвания в Република България (2017 – 2030)“ (приета с Решение на Народното събрание на Република България, 2017 г.), Стратегията за развитие на Българската академия на науките (2018 – 2030)“ (приета с Решение на Общото събрание на БАН, 2018 г.), както и с редица национални и европейски документи, които имат отношение към обсъжданите въпроси.

През 2022 г. изследователите от Института за български език работиха общо по **19** научни проекта, утвърдени от Научния съвет на Института през 2019, 2020, 2021 и 2022 г. и финансирани от бюджетната субсидия. Темите на проектите са пряко свързани с основните приоритетни направления за изследване и развитие на Института за български език:

- Академични речници на българския език
- Теоретични езиковедски изследвания
- Езикова култура
- Езиково културноисторическо наследство на българите
- Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка
- Извори за историята на българския език

Положителната оценка, която може да се даде за дейността на Института за български език при Българската академия на науките през 2022 г., се основава на:

- сериозните научни и научноприложни резултати, отразени в публикации и цитирания в престижни научни издания;
- успешното приложение на езиковите технологии в иновативни разработки в съответствие с приоритетни направления на „Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България (2017 – 2030)“;
- активното участие в проекти на европейско и национално равнище;
- експертното обслужване на държавата и обществото;
- участието на учени в експертни международни научни организации, в програмни комитети на международни конференции, в редакционни колегии и съвети на авторитетни международни списания и др.;
- активните контакти с университети и научни институции в страната и в чужбина;
- развитието и прилагането на съвременни изследователски подходи и езикови технологии в обучението по български език.

По-долу са описани и по-конкретно основните резултати от научноизследователската дейност на Института за български език в отделните направления.

1.1.1. Системно проучване и описание на граматичната структура и лексикалния състав на съвременния български книжовен език

Една от основните задачи на Института е системното проучване и описание на граматичната структура и лексикалния състав на съвременния български език.

А) Изследване на граматичната система на съвременния български книжовен език и писмената практика

През 2022 г. продължи работата по втория етап на проекта „Нормативна граматика на съвременния български книжовен език“, в рамките на който се изследва граматичната система на българския книжовен език. Публикувани бяха седем статии, разглеждащи синтактичната

⁴<https://ibl.bas.bg/wp-content/uploads/2014/09/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0-2018-%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf>

парадигма във формалното синтактично описание; формалното описание на словообразователните структури; описанието на простите синтактични групи (съответно с: главен член глагол и подчинен член числително; главен член глагол и подчинен член прилагателно; главен член глагол и предлог; главен член прилагателно и подчинен член да-конструкция); полипредложните конструкции.

Б) Проучване на съвременното състояние на българската лексика и лексикографско описание на българския език

Речниците, които Институтът съставя, отговарят на нуждите на съвременното общество от качествени и професионално изработени източници на информация за значението, формите, употребата и произхода на думите в българския език.

През 2022 г. продължи работата по съставянето на том XVII и том XVIII от многотомния тълковен „Речник на българския език“ (<http://ibl.bas.bg/rbe/>). Съставени са 449 компютърни страници с нови речникови статии. Том XVI (С – системност) беше подготвен за печат. Завършено беше дигитализирането на лексикалните архиви на Речника за букви С – Я. Бяха публикувани том V (Ж – З, второ допълнено и преработено електронно издание) и том VI (И – Й, второ допълнено и преработено електронно издание) (публикуването е финансирано по Националната научна програма „Културно-историческо наследство, национална памет и обществено развитие“):

Крумова-Цветкова, Л., Ю. Балтова, Д. Благоева, М. Божилова, Д. Дечева, В. Занев, Ст. Калдиева-Захариева, И. Касабов, В. Кювлиева-Мишайкова, Св. Манова, С. Павлова, Хр. Пантелеева, Е. Пернишка, М. Чоролеева. Речник на българския език. Второ допълнено и преработено електронно издание. Т. 5. София: Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, 2022. 1245 с. ISBN 978-619-908-843-2

Чоролеева, М., Костова, Н. Речник на българския език. Второ допълнено и преработено електронно издание. Т. 6. София: Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, 2022. 1141 с. ISBN 978-619-908-844-9.

През годината излезе от печат и един двуезичен фразеологичен речник: Благоева, Д., Св. Коева, В. Сосновски, М. Яскот. Речник на активната фразеология в българския и полския език. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2022. 256 с. ISBN 978-619-245-242-1.

През 2022 г. завърши работата по „Речника на основните термини в българската наука. Т. VI. Изкуство“, с автори чл.-кор. М. Попова, д-р Адр. Христова, доц. д-р Б. Попов, гл.ас. д.ф.н. В. Стойкова, гл.ас. д-р Ек. Петкова, гл.ас. д-р Кр. Симеонова, гл.ас. д-р Р. Стоянова. Речникът беше обсъден и приет за печат като „Терминологичен енциклопедичен речник по изкуствата“ (пети от поредицата „Терминологични речници“, съставени по обща концепция). Областите на описание, които са застъпени в Речника, са: изобразително изкуство, музика, танцово изкуство, театрално изкуство, киноизкуство и архитектура. Речникът се състои от 2258 статии на термини, от които 1934 са статии на термини с дефиниция, а 324 са статии на синонимни термини с препратка към основния термин, при който е приведена дефиницията.

През годината беше публикувана една монография в областта на терминологията:

Симеонова, Кр. Лингвистична характеристика на съвременната българска политическа терминология. София: Пропислен, 2022. 335 с. ISBN 978-954-392-709-8.

В) Езикова култура

Кодифицирането на книжовноезиковата норма на българския език е сред основните задачи на Института за български език. За целта се анализира съвременното състояние на езика

и се изработват нормативни справочници с официален характер.

През 2022 г. продължи работата по проекта „Езикова култура и езикова политика. Типология на отклоненията от правоговорните норми“, чиято цел е да се типологизират отклоненията от правоговорните норми на съвременния български книжовен език и да се идентифицират причините за затрудненията при прилагането на правоговорните правила. В справочника „Езикови справки по интернет <http://ibl.bas.bg/ezikovispravki/kategorii/>“ бяха въведени отговори на 300 реални въпроса. В рамките на проекта се провежда активна консултантска дейност чрез Службата за езикови справки и консултации (вж. 1.5.1.), както и експертна дейност за различни институции и обществени организации и дейност, свързана с квалификацията на специалисти. Бяха публикувани и пет статии по въпроси, свързани с правоговора, акцентни характеристики на групи лексикални единици, връзката между правописни и правоговорни норми.

През 2022 г. стартира работата по проекта БЕРОН (Български езикови ресурси онлайн) - национална онлайн платформа за езикови ресурси, свързани със задължителните книжовни норми за правопис, правоговор и граматика (вж. 1.5.2.).

През 2022 г. продължи и активната дейност по проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“, в който участват 33 учени от Института. Проектът си поставя за цел да подкрепя правилната употреба на българския език и повишаването на грамотността и езиковата компетентност сред българите. През 2022 г. бяха извършени разнообразни дейности в помощ на българските учители и ученици: разработване, използване и разпространение на разнообразно образователно съдържание (диктовки, езикови задачи по свързан текст в помощ на учениците от 7. клас, езикови задачи в областта на граматиката, фразеологията, диалектологията, етимологията и компютърната лингвистика); пряка работа с учители, ученици и студенти (провеждане на образователна викторина в едно средно училище и на състезание „Езикови майстори“ в ЮЗУ в гр. Благоевград, организиране на Четвъртото състезание по компютърна лингвистика, участие на учени от Института при подготовката на ученици за участието им в ежегодния конкурс на Деветата научна сесия на Ученическият институт на Българската академия на науките – Учи-БАН и др.); поддържане и развитие на справочника „Написаното остава. Пиши правилно!“, който представя разнообразна информация по различни езикови въпроси. Езиковите бележки от Интернет справочника бяха публикувани и като седмична рубрика във вестник „Аз-буки“ (50 езикови бележки през 2022 г.). В рамките на различни инициативи по проекта е популяризирана дейността на Института за български език и създадените езикови ресурси. (вж. 1.4).

През годината беше издаден и един тематичен сборник по проблемите на езиковата култура в медиите:

Георгиева, М., М. Китанова, К. Мичева-Пейчева. Властта на езика и медийният дискурс. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2022. 119 с. ISBN 978-619-245-243-8 (e-book).

Г) *Разработване на проблеми от областта на теорията за езика*

През 2022 г. завърши работата по проекта „Теория на терминологията“ (2019-2022 г.), в рамките на който са разработени шест теоретични теми („Лингвистична характеристика на термините по маркетинг“, „Вариантността в българската терминология“, „Теоретичните категории в терминологията“, „Лингвистична характеристика на математическата терминология“, „Българската и руската терминология в сферата на икономиката“ и „Терминологията в българската етнолингвистична литература“). Публикувани са 12 статии и студии и е приета за печат една монография върху темата за вариантността в терминологията.

През първата година от разработването на проекта „Из историята на българската академична лексикография“ (2022 – 2024 г.) бяха изследвани проблеми, свързани със състоянието и развоя на определени лексикографски жанрове от 19. век насам (академичен тълковен речник, учебен тълковен речник, речник на чуждите думи, фразеологичен речник и др.). Във връзка с направените проучвания бяха изнесени два доклада на научни форуми и бяха публикувани две студии и четири статии.

През годината бяха публикувани и два теоретични монографични труда:

Георгиева, М. Метаезик и пунктуация. Синтактична онтология. Второ допълнено издание. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2022. 170 с. ISBN 978-954-075-493-2.

Чаралозова, К. Кодификация на нормите на българския книжовен език от края на XIX и началото на XX век (1879 – 1921) (Изследване върху материал от правописните речници и ръководствата по правопис, издадени до 20-те години на XX век). София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2022. 180 с. ISBN 978-619-245-195-0

1.1.2. Запазване и утвърждаване на българската национална идентичност като част от културното разнообразие в Европа и света

В Института се изследват и издават писмени езикови паметници (от 9. – 10. до 19. век), проучва се произходът на българската лексика, описва се състоянието на българските диалекти, на българската ономастична система, разработват се проблеми, свързани с взаимоотношенията между езика и културата на българския народ.

През 2022 г. бяха публикувани два монографични труда в областта на езиковото културноисторическо наследство, чието издаване беше подкрепено по Програмата на Българската академия на науките за трудове, посветени на българската диаспора в чужбина:

Керемидчиева, С., Л. Василева. Речник на един архаичен родопски говор – говора на Ропката. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2022. 283 с. ISBN 978-619-245-250-6.

Митринов, Г. Езикови свидетелства за българския характер на населението в Южните Родопи и Западна Тракия през XVI в. Ч. 1. Ксантийско, Златоградско, южните райони на Смолянско. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2021. 300 с. ISBN 978-619-245-172-1 (излязла от печат в началото на 2022 г.)

През 2022 г. продължи работата по проекта „Езикови ресурси от оригинални и преводни творби на Българското средновековие“ (2021 – 2023 г.), в рамките на който продължава системното и съответстващо на съвременните изисквания изследване на оригинални и преводни творби от различни жанрове и от различни периоди на българската езикова диахрония. Продължиха изследванията по темите: „Преславски лексикални маркери (втора част)“ и „Езикови свидетелства за българския характер на населението в Южните Родопи и Беломорието през XVI век (Ч. 3. Неврокопска каза)“ и започна работата по подготовка за издаване на Молитвеник, писан от отец Бенвенуто от Витербо в средата на 19. век на народен български език за българите католици в южните български земи. Участниците в проекта са изнесли доклади на два международни научни форума – един в България и един семинар във Виена, Австрия. Резултати от проекта са представени в четири публикации.

Продължи работата върху многотомния „Български етимологичен речник“ (2020 – 2023 г.). През годината е изработен материал за девети том в обем от 95 страници и са комплектувани 50 страници след обсъждане (думи с начално х-). В подготвения материал е застъпена богата диалектна лексика от изконен славянски и чуждоезиков произход (предимно

балкански заемки). Част от думите получава за пръв път етимологично обяснение, при друга част се представят съществуващи етимологии, като се правят необходими поправки и допълнения.

През годината продължи работата по проекта „Изследване на българските диалекти на различни езикови равнища“. По темата „Български диалектен кулинарен речник“ (2022 – 2024 г.) бяха съставени допълнително речникови статии за всички букви (35 стр.). На заседания на колектива са обсъждани изработените речникови статии и са направени уточнения към основните принципи за изработването на речника. Извършена е и първоначална обща редакция на подготвения речников материал (700 стр.). Участниците в проекта са изнесли три доклада на международни форуми, единият от които е публикуван, а другите два са под печат. Приключи работата по темата „Българските говори в областта Жупа, Република Косово“. През годината са публикувани две тематично свързани статии, като едната е изнесена като доклад на международен форум у нас.

През 2022 г. продължи работата по проекта „Етнокултура и национален комуникативен стил“. Успешно приключи работата по темата „Асоциативният свят на българина“ (2020 – 2022 г.), свързана с българското участие във втория етап на международния проект EUROJOS. Подготвени са 6 студии за концептите *родина, народ, семейство, здраве, душа, справедливост* (общо 267 стр.). Участници в проекта са изнесли доклади на два международни форума у нас и в чужбина и имат четири публикации, включително две в международно издание. Продължи и работата по темата „Езикова личност и езиково пространство в медийния дискурс“, по която е публикувана една статия в списание, реферирано в Scopus. Резултати от работата по темата „Когнитивни аспекти на изречението“ са публикувани в две статии, едната от които в издание, реферирано в Web of Science.

През 2022 започна работата по „Терминологичен речник по етнолингвистика“ (юни 2022 – юни 2025 г.). През годината е проучвана теоретична литература и е започнала работа по словника на речника.

Продължи и работата по „Българския топонимен речник“ (юни 2019 – юни 2023 г.) – изготвени са речникови статии за 800 онима (от букви „Б“, „Д“, „Е“, „Р“), направени са допълнения към концепцията и ръководството за съставяне на речника, както и към списъка с приетите съкращения. Изнесени са два доклада на международен форум и са публикувани две статии по темата на проекта. Под печат са още две публикации.

1.1.3. Разработване на електронни езикови ресурси и програмни приложения за експертна и масова употреба

Продължи поддръжката на „Българския езиков портал“ (http://ibl.bas.bg/dictionary_portal/), който в последните години се обогатява в рамките на проекта „Европейска лексикографска инфраструктура“, финансиран по програма „Хоризонт 2020“ от Европейската комисия. Порталът предоставя достъп до: „Граматичен речник на словоформите“; синонимен, антонимен и фразеологичен речник; три речника на новите думи; тълковни речници – многотомния „Речник на българския език“ и трети том на „Речник на съвременния български книжовен език“. Може да се търси само в един или в повече от един речник, както по основна форма, така и по произволна словоформа на дадена дума или съставна дума. Резултатът се представя директно, без пренасочване към други речници.

В рамките на различни проекти продължи и работата по разширяване на: Българския уърднет (<https://dcl.bas.bg/bulnet/>); Българския национален корпус (<https://search.dcl.bas.bg/>); Интерактивната кулинарна карта на българската езикова територия (<https://kulinar.ibl.bas.bg/>); Дигитален диалектен интерактивен речник за деца (<https://dialektizadeca.com/>).

1.2. Изпълнение на „Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България (2017 – 2030)“ – извършени дейности и постигнати резултати по конкретните приоритети

Проектите на Института се вписват в инструментите за постигане на основната цел на Националната стратегия за развитие на научните изследвания (2017 – 2030) – развитие и модернизирание на научните изследвания, като в синхрон с Националната стратегия са Стратегията за развитие на Българската академия на науките (2018 – 2030) и Стратегията и Планът за развитие на Института за български език при Българската академия на науките (2018 – 2030). Главен обект на изследователската дейност на Института за български език е езикът на българите, който има основна роля за изграждане и съхранение на българската национална идентичност. Българистичните изследвания по лексикология, история на езика, диалектология, етимология, ономастика, етнолингвистика, съпоставителните изследвания с други езици, проблемите на езиковедската теория и др. са принос към изследването на културното разнообразие в Европа и в света, като открояват богатството и спецификата на българския език. Учените от Института интегрират в научните и научноприложните си изследвания съвременни методи и средства в областта на теоретичната и приложната лингвистика, включително при създаването на езикови ресурси и програми за обработка на езика, за да гарантират стойността на постигнатите резултати за обществото. В работата си учените от Института се стремят да осигурят видимост на постигнатите резултати (чрез публикации в международни реферирани научни издания и участия в международни конференции), включително в рамките на европейското изследователско пространство, както и да разширяват международното научно сътрудничество.

И през 2022 г. част от дейностите са свързани с **работа по проекти, финансирани от външни за БАН източници:**

– **Фонд „Научни изследвания“:** четири проекта по конкурси за фундаментални научни изследвания и един проект по Програмата за двустранно сътрудничество България – Русия (вж. 3.2. Международни проекти с външно финансиране).

В началото на 2022 г. приключи работата по проекта „Лингвогеографско изследване на взаимовръзката между българската и европейската диалектна лексика“ (ДН 20/11 от 11.12.2017 г.), в който участваха и учени от Института по лингвистика при Румънската академия. В рамките на проекта са извършени съпоставителни лингвогеографски изследвания, като словесното богатство на българските диалекти се разглежда в контекста на европейското лексикално многообразие. На интернет сайта на проекта са публикувани резултатите от него, включително колективната електронна монография „Мястото на българската диалектна лексика сред диалектната лексика на езиците в Европа (лингвогеографско изследване)“ (с автори Л. Антонова-Василева, Ил. Гаравалова, А. Кочева, Н. Сараманду, М. Невачи, Св. Господинова, М. Дамова), която обединява изработените карти, коментарите към тях и изследвания (<http://www.lexicalgeolinguistic.org/Dialects>). Резултати от работата по проекта са представени в Културния център в гр. Берлин, Германия.

През 2022 г. приключи работата и по проекта „Интерактивна кулинарна карта на българската езикова територия“ (ДН КП-06-Н30/7 от 13.12.2018 г.). Бяха проведени диалектоложки експедиции (общо 25 пункта) за събиране на теренен материал. Беше създаден нов сайт, на който е публикувана колективната монография „Езикът на българската кухня“ с автори Сл. Керемидчиева, М. Котева и А. Кочева (<https://kulinar.ibl.bas.bg/>). Резултатите от проекта са представени на кръгла маса във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и

Методий“, в Културния център в гр. Босилеград, Република Сърбия и в Културния център в гр. Берлин, Германия. Осъществено е и широко медийно популяризиране на проекта.

По проекта „Личните имена в България в началото на ХХІ век“ (КП-06-Н40/10 от 10.12.2019 г.) през 2022 г. са кодирани данни с лични имена от 2014 г. за осем града. Осъществени са съпоставителни анализи върху традициите в именуваателната практика, модните тенденции и появата на неоантропоними за изследваните населени места. Извършени са честотни анализи и структурен анализ на личните имена, за да се очертаят тенденциите в развитието на българската антропонимна система в началото на 21. век. Резултати от проекта са представени на пет научни форума, три от които международни в чужбина. Четири публикации са предадени за печат. Проектът е популяризиран чрез една изнесена лекция в чужбина, едно участие в уебинар, организиран от Центъра за обучение на БАН, както и в рамките на Европейския ден на езиците и Софийския фестивал на науката.

Работата по проекта „Обогатяване на семантичната мрежа УърдНет с концептуални фреймове“ (КП-06-ПН49/13) през 2022 г. беше насочена към прецизиране на автоматично приписаните семантични фреймове от Фреймнет към синонимните множества в Уърднет. Семантичните, морфологичните, морфосинтактичните, синтактичните и селективните свойства се разглеждат отделно за всеки фреймов елемент и са дефинирани независимо от двата ресурса (Фреймнет и Уърднет), въз основа на реализацията на съответните фреймови елементи в българския език. Подбрани са 639 глагола, за които предварително е проверена достоверността на приписания семантичен фрейм от Фреймнет. Приписаната автоматично информация е проверена, при необходимост – коригирана, в случаите, когато липсват подходящи семантични фреймове, са формулирани нови фреймове, които са свързани с релации на наследственост с вече наличните фреймове във Фреймнет. В резултат в семантичния ресурс с концептуални фреймове има дефинирани 106 уникални семантични фрейма, всеки от които е специфициран в множество концептуални фреймове, и 176 уникални фреймови елемента, към които е приписана езиково специфична семантична и синтактична информация. Продължи и работата по усъвършенстване на софтуера за създаване, редактиране и визуализация на концептуални фреймове, програмирана от доц. Е. Дойчев от Пловдивския университет (<https://dcl.bas.bg/bulframe/>). Резултатите от изпълнението на проекта са докладвани три пъти на международни научни форуми и в три публикации в сборници от конференции.

През 2022 г. в конкурса за фундаментални научни изследвания на Фонд „Научни изследвания“ беше спечелен проектът „Културната идентичност на банатските българи и българската католическа книжнина“ с ръководител д-р М. Абаджиева (КП-16-Н 70/1 от 12.12.2022 г.).

– Министерство на образованието и науката:

Национална онлайн платформа за езикови ресурси БЕРОН. През 2022 г. започна работата по изграждане на националната онлайн платформа за езикови ресурси, свързани със задължителните книжовни норми за правопис, правоговор и граматика, БЕРОН (Български езикови ресурси онлайн), която се разработва съвместно с Института за информационни и комуникационни технологии и се финансира от МОН (Постановление № 3 на Министерски съвет от 10.01.2020 г., изм. с Постановление № 71 на Министерски съвет от 05.03.2021 г. за създаване и функциониране на Механизъм за възлагането и изпълнението на научни консултации от БАН) (споразумение Д01-300/17.12.2021 г. между МОН и ИБЕ на БАН). Проектът БЕРОН е с изключително висока обществена значимост, тъй като е насочен към всички носители на българския език както у нас, така и в чужбина. Националната онлайн

платформа за езикови ресурси с нормативен характер БЕРОН ще предоставя свободен, лесен и бърз достъп до надеждна, пълна и точна информация за правилата на българския книжовен правопис, граматика, пунктуация, правоговор, така че реализацията на проекта е от първостепенно значение за усвояването и пълноценното функциониране на официалния език във всички сфери на комуникация и за стабилността на неговите норми.

Проектът „Българските азбуки“ на Българската академия на науките под ръководството на акад. Васил Николов. Учен от Института участва в редактирането и подготовката за печат на английската версия на колективната монография „Българските азбуки“: Nikolov, V., V. Micheva, A. Kocheva-Lefedzhieva, S. Barlieva, K. Topalov. The Bulgarian alphabets. Sofia: Prof. M. Drinov Publishing House, 2022. ISBN 978-619-245-216-2. Проектът е финансиран от Министерството на образованието и науката и БАН. В книгата са включени 5 научни разработки, които отразяват най-новите постижения на модерната палеославистика, и две приложения – пространните гръцки жития на св. Климент и св. Наум Охридски, които съдържат важна историографска и културноисторическа информация за Кирило-Методиевото дело и за създаването на глаголицата и кирилицата.

– Министерство на културата

През 2022 г. в рамките на едногодишен проект, финансиран от Националния фонд „Култура“ към Министерството на културата на Република България, беше създаден „Дигитален диалектен интерактивен речник за деца“, който с текст и визуални ефекти представя на ученици от 6 до 14 г. богатството на българския език и неговите диалекти. Речникът е достъпен на адрес: www.dialektizadeca.com. Резултатите от проекта са популяризирани на две конференции с доклади, на официално представяне на Речника в Столичната библиотека и в 5 предавания по различни медии.

През 2022 г. в изследователските колективи на национални и международни проекти (описани в частта за международно сътрудничество) с външно финансиране участват 41 научни сътрудници и докторантите на Института.

Дейностите в Института за български език са в съответствие със специфичните цели и дейностите към тях на Националната стратегия за развитие на научните изследвания (2017 – 2030 г.). Институтът се стреми да осигури възможности за повишаване на квалификацията на учените и за кариерното им развитие, основани на единни изисквания и обективни наукометрични показатели (Специфична цел 1, Дейности 1.1, 1.2 и 1.3). През 2022 г. в Института е проведена една процедура за академичната длъжност „професор“ и една за академичната длъжност „главен асистент“. Обявени са още три процедури за академична длъжност – една за „професор“, една за „доцент“ и една за „главен асистент“.

През 2022 г. в Института се проведе атестация на хабилитираните учени за периода 01.07.2017 – 30.06.2022 г. Атестационната комисия на Института за български език излезе със становище, че атестацията е успешна и свидетелства, че всички атестирани учени притежават капацитет и възможности да изпълняват мисията и задачите на звеното. Докладът на Атестационната комисия беше одобрен от Научния съвет на звеното.

През 2022 г. доц. д-р Я. Милтенов беше удостоен с наградата „Питагор“ за утвърден учен в областта на социалните и хуманитарните науки.

Предприемат се и мерки за разширяване на перспективите, които предоставя докторантурата като първа стъпка в научната кариера (Специфична цел 3, Дейности 3.1, 3.3), чрез включването на докторантите в разработването на научни задачи (през 2022 г. двама докторанти са участвали в изследователски проекти на Института). През 2022 г. двама

постдокторанти бяха одобрени за бенефициенти по програмата „Млади учени и постдокторанти – 2“ (МУПД-2).

В рамките на проектите се търсят и възможности за поддържане на инфраструктурата и осигуряване на съвременни условия за научни изследвания (Специфична цел 4, Дейност 4.4). През 2022 г. в Института е закупена компютърна техника на обща стойност 17 012 лв., в т.ч. 5 лаптопа, 2 компютъра и един сървър. Активите са закупени основно по международни проекти и по проекти, финансирани от Фонд „Научни изследвания“.

Чрез провежданите научни изследвания Институтът се стреми да запази и утвърди позициите си на международната научна сцена по количество, качество и видимост на научната си продукция (Специфична цел 5, Дейности 5.1, 5.2), като се насърчава публикуването в авторитетни реферирани научни списания (70 отпечатани и 1 под печат от публикациите на учени от Института за 2022 г. са в реферирани и индексирани научни издания в Web of Science, Scopus и ERIH+).

Научноизследователската дейност на Института е свързана с националната идентичност и с проблеми от национално и обществено значение (Специфична цел 6, Дейности 6.1, 6.2). Институтът изпълнява национални и международни проекти, които отговарят на приоритетните области за иновации, чрез което се стреми да стимулира интереса на бизнеса към инвестиции в науката (Специфична цел 8). Една от целите на Института е фокусът върху тези изследвания да се задълбочи и да се използват пълноценно възможностите на европейските програми в областта на научноизследователската и развойната дейност (Специфична цел 9, Дейност 9.1).

Учените от Института се стремят да задълбочат своето участие в европейското изследователско пространство и да разширят участието си в международни научни колективи. Те участват в проекти по програма „Хоризонт 2020“ и в акции по Европейската програма за сътрудничество в областта на научните изследвания и технологиите COST. (Специфична цел 9, Дейности 9.1, 9.2, 9.3). Сътрудници на Института работят съвместно с български учени от чужбина и се стремят да привличат водещи изследователи (Дейност 3.4 от Специфична цел 3) чрез съвместни проекти и научни изследвания. В научните колективи на проектите, които Институтът изпълнява с финансиране от Фонд „Научни изследвания“, участват девет чуждестранни изследователи, а през 2022 г. учени от Института са участвали в научните колективи на 9 международни проекта с екипи от чуждестранни образователни и научни институции, в редакционните колегии и съвети на 20 чуждестранни списания и научни поредици, в програмните и организационните комитети на 10 международни научни конференции.

В рамките на научноизследователската си дейност Институтът за български език традиционно се стреми да поддържа активни връзки с образованието, бизнеса, държавните институции и обществото (Специфична цел 10). През 2022 г. за това спомогнаха дейностите в рамките на проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“, участието на учени от Института като научни консултанти и рецензенти в сесиите на Ученическият институт на БАН, поддържаните контакти с учители, форумът „Изследователски подходи в обучението по български език“, който се проведе за седми пореден път, курсовете за повишаване на квалификацията на учители, лекциите и семинарните занятия във висши училища и др. Сътрудници от Института участват и в проекти към държавни институции (Министерството на транспорта и съобщенията, Министерство на труда и социалната политика) (Дейност 10.1). Учените от Института традиционно са активни популяризатори на достиженията на научната общност (над 136 обществени изяви и 55 научнопопулярни публикации за 2022 г.) с цел

повишаване на информираността на обществото за достиженията на науката и за научните аспекти на актуални проблеми (Дейност 10.2).

1.3. Полза / ефект за обществото от извършваните дейности

Консултантската, експертната и нормоподдържащата дейност на Института, осъществявана чрез многостранната работа на националната служба „Езикови справки и консултации“, е в пряка полза на обществото и подпомага работата на институциите във всички сфери: юридическа, законодателна, административна, образователна, културна, издателска, рекламна, медийна и др., включително и на институциите на Европейския съюз и на българските организации и общности в чужбина, както и на отделни граждани.

Многотомният академичен „Речник на българския език“, „Българският диалектен атлас“, „Българският етимологичен речник“, „Официалният правописен речник на българския език“, „Българският уърднет“, интернет справочниците „Инфолекс“ (<https://ibl.bas.bg/infolex/synonyms.php>) и „Неолекс“, „Българският езиков портал“ (http://ibl.bas.bg/dictionary_portal/) намират широко приложение в редица хуманитарни научни направления и се използват от различни институции и граждани. Тези ресурси са насочени към потребността на обществото от актуално знание за значенията, употребата и произхода на думите в българския език, за правописните и пунктуационните правила на българския език, към които има голям обществен интерес.

Публикуваните изследвания от областта на лексикологията, историята на езика, диалектологията, етимологията, етнолингвистиката, ономастиката и др. допринасят за изясняване на въпросите за корените на славянското езиково единство и за разкриване на връзките на българския език и българския народ с други езици и народи – славянски, балкански, индоевропейски и неиндоевропейски. Поддържа се електронната библиотека „Българско езикознание“ (<http://ibl.bas.bg/informatsiya/uslugi/elektronna-biblioteka/>) с трудове на учени от Института в областта на историята на езика, етимологията и българската диалектология. Интерес привличат и „Картата на диалектната делитба на българския език“ (https://ibl.bas.bg/nova_dialektna_karta/), „Интерактивната кулинарна карта на българската езикова територия“ (<https://kulinar.ibl.bas.bg/>), „Дигиталният диалектен интерактивен речник за деца“ (<https://dialektizadeca.com/>), електронната монография „Мястото на българската диалектна лексика сред диалектната лексика на езиците в Европа (лингвогеографско изследване)“ и картите към нея (<http://www.lexicalgeolinguistic.org/Dialects>).

Създадените в Института езикови архиви и корпуси имат важно значение за лексикологията и лексикографията, за диалектологията, за историята на езика, за етимологията, за етнолингвистиката, за ономастиката, за терминологията, за славистиката, балканистиката, европеистиката, за други хуманитарни науки.

„Българският национален корпус“ (<http://dcl.bas.bg/bulnc/>) постоянно се разширява. Поддържа се системата „ПреведИме“ (<http://dcl.bas.bg/prevedime/>), която предлага съответствия между български и английски имена. Чрез центъра МЕТА--СПОДЕЛЯНЕ (част от Европейската мрежа от центрове за споделяне на езикови ресурси МЕТА-НЕТ) се разпространяват 32 езикови ресурса и програми за езикова обработка, които могат да се използват от изследователи и компании, работещи в областта на информационните технологии, от научни и образователните институции. През 2022 г. общият брой уникални посещения на Българския национален корпус е 3415 пъти, а на Българския уърднет – 6172 пъти, като новите потребители на Българския национален корпус са 521, а на Българския уърднет са 1223.

Основната цел на проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“ е подпомагане на българските учители и ученици за преминаване към качествено ново обучение в часовете по български език, при което учениците анализират и изследват в процеса на усвояване на знания, като развиват способностите си за творческо мислене. В рамките на проекта се разработват езикови изследователски задачи, изискващи решаването на конкретен проблем, като от определена изходна информация се достига до отговор, или се съставят и проверяват лингвистични хипотези. Повечето материали се разпространяват свободно с лиценз Creative Commons Attribution 4.0. International License (CC BY 4.0) в Образователната платформа на Института (<https://ibl.bas.bg/moodle/course/view.php?id=2%20>). В периода от 1 януари до 17 декември 2022 г. Ютюб каналът „Написаното остава. Пиши правилно!“ е отбелязал общо 37 хил. посещения (и 226 хил. импресии), като гледанията сумарно покриват 2600 часа, а за канала са се абонирали нови 424 абонати (общо 1574 от създаването си през март 2020 г.). Публикувани са 106 материала. Каналът привлича вниманието на младите потребители, като 64% от абонатите са на възраст 18 – 24 години. 82% от гледанията са от България, а 18% от чужбина. Най-много гледания привличат диктовките по случай 24 май, както и материали върху правописа и пунктуацията на българския език.

Важен фактор за оценката на качеството на резултатите е интересът на научната общност в България и чужбина и на българското общество към публикуваните трудове – монографии, речници, атласи и др. Част от получените резултати се разпространяват под формата на електронни публикации и ресурси, корпуси, речници, езикови бази от данни, интерактивни лингвогеографски карти.

1.4. Взаимоотношения с други институции

Институтът за български език има официално подписани споразумения за сътрудничество с Катедрата по български език към Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Катедрата по български език при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Филиала на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ в Смолян, Департамента по нова българистика при Нов български университет, Катедрата „Връзки с обществеността“ към Правно-историческия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“, Института за литература при БАН, Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“, преводаческата агенция „Софита“. Подписани са и рамкови споразумения за сътрудничество с Тараклийския университет „Григорий Цамблак“, Тараклия, Молдова, с Държавния университет на Сухуми, Тбилиси, Грузия и с Държавния университет на Батуми, Грузия, с Академията по хуманитарни науки и икономика в Лодз, Полша. Институтът за български език е член на META-NET – европейска мрежа за високи постижения в областта на езиковите технологии, както и на Европейската федерация на националните езикови институти (ЕФНЕИ).

Традиционно учени от Института за български език си сътрудничат с други звена на Българската академия на науките при разработването на научни проекти. През 2022 г. членове на Института участват в проектите: „Изкуство, литература и власт в контактните зони (Православие и Ислям; Православие и Католицизъм). Прославата на властта срещу оспорването на властта“ – съвместно с Института по археология и история на изкуството в Клуж-Напока към Румънската академия и Института за исторически изследвания при БАН (с участието на още 3 института от БАН); „Религиозната реторика на властта във Византийското и Балканското средновековие“, проект на Института за исторически изследвания при БАН и Института за югоизточни проучвания на Румънската академия; „Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)“, проект на Института за исторически изследвания

при БАН, финансиран по договор с Фонд „Научни изследвания“; „Социализиране на културното наследство на Балканите“ на Института по балканистика с център по тракология при БАН.

Учени от Института са търсени партньори при изпълнението и на външни за БАН проекти на други научни институции у нас и в чужбина. През 2022 г. петима учени са участвали във външни за БАН научни проекти на научни организации у нас и в чужбина: Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (проект „Медиите, образованието и политиката: национални и европейски измерения на езиковата култура в публичната реч“; проект „Млади учени: изследователски опити. Сп. „Филологически форум“, библиотеки „Международен филологически форум“, „Experior“), Университета за национално и световно стопанство (проект „Преводи на правни текстове и изграждане на модерния български правен език“), Съюза на тракийските дружества в България (проект „Енциклопедия Тракия“), Университета „Адам Мицкевич“ в Познан, Полша (Institute for Advanced Studies in Social Sciences and Humanities, IAS *Invited Lecture Series in (Non-) standard in language – politics – culture*) и др.

Признание за авторитета на Института за български език са преките контакти и съвместната работа с изследователски, културни и образователни институции и обществени организации.

На 8 май 2022 г. се проведе Четвъртото състезание по компютърна лингвистика (<https://ibl.bas.bg/moodle/course/view.php?id=3>), в което участваха 80 ученици от 5. до 12. клас. Състезанието беше организирано с подкрепата на „Мусала Софт“ – една от водещите български софтуерни компании, от учени от Института за български език и Института по математика и информатика при БАН, както и от членове на Националната комисия за организиране и провеждане на олимпиадата по лингвистика. Победителите бяха наградени на 15 май 2022 г. по време на Международната юбилейна конференция на Института за български език в Зала „Проф. Марин Дринов“ на Българската академия на науките.

На 11 май 2022 г. учени от Института за български език посетиха Частно средно училище „Константин-Кирил Философ“ в гр. София по повод честванията на патронния празник на училището. С учениците от 1. до 7. клас беше проведена забавна образователна викторина по български език, като за целта бяха създадени нови езикови задачи с богат илюстративен материал, съобразени с възрастта на учениците и с факта, че българският език не е родният им език.

По случай 24 май – Деня на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност, Институтът за български език традиционно подготви две диктовки с адаптирани текстове (по откъси от изказвания на писателя Владимир Зарев и на поета Марин Бодаков – за по-малките ученици, и откъс от слово на писателя Деян Енев по случай 24 май – за по-големите) и покани българските учители и ученици, както и всички българи да се присъединят към кампанията „Написаното остава. Пиши правилно!“. До 31 май 2022 г. бяха получени 176 писма с над 1000 диктовки. Диктовки са направени в 123 училища от 85 населени места, а участие взеха ученици от 1. до 12. клас. Диктовките са публикувани и на интернет страницата на Института и във Фейсбук страницата на Института.

На 31 май 2022 г. учени от Института проведоха състезанието „Езикови майстори“ в Югозападния университет „Неофит Рилски“. Участваха над 40 студенти в пет категории: граматика, фразеология, компютърна лингвистика, диалектология и етимология. Бяха представени и някои езикови ресурси на Института, достъпни свободно в интернет.

На 3 юни 2022 г. „Написаното остава. Пиши правилно!“ гостува на 15-ия пролетен базар на книгата и на 5-ия софийски международен литературен фестивал за деца и младежи,

организиран от Асоциация „Българска книга“.

На 8 септември 2022 г. – Международния ден на грамотността, учени от Института за български език представиха езикови задачи по време на „Алея на книгата“ в гр. София, организирана от Асоциация „Българска книга“.

На 17 септември 2022 г. по случай Европейския ден на езиците в зала „Славейков“ във Френския институт бяха прожектирани кратки филми, избрани от участниците на Европейския ден на езиците. От страна на Института за български език бяха подбрани видеоклипове, представящи някои езикови ресурси на Института за български език, онлайн справочника „Езикови справки“, както и материал за мястото на българската диалектна лексика сред диалектната лексика на езиците в Европа.

Традиционно Институтът участва в организацията и провеждането на събитията за 26 септември – Европейския ден на езиците, заедно с Представителството на Европейската комисия в България и културните институти и посолствата на редица държави. През 2022 г. Институтът отново беше един от трите партньора на Генерална дирекция „Писмени преводи“ на Европейската комисия, заедно с компанията „ВЕДЕНА – Информационни системи и решения“ ЕООД. Беше съставена онлайн игра „Открий богатството на европейските езици!“, в която между 26 септември и 23 октомври 2022 г. 2457 участници се опитаха да отговорят на 26 въпроса, а 99 от участниците дадоха правилни отговори на всички въпроси.

На 8 и 9 октомври 2022 г. в Софийския фестивал на науката, организиран от Фондация „Красива наука“, с основен партньор Министерството на образованието и науката и в партньорство със Столична община, учени от Института взеха участие с „Майстори на езиковите технологии“ – езикови състезания, които се базират на някои основни езикови технологии за търсене и откриване на информация, автоматичен превод, структуриране на знание. Бяха проведени и езикови игри и диктовки, които да припомнят някои важни правила за правилната и уместна употреба на българския език.

Проф. Л. Антонова-Василева е участвала в Практико-приложна конференция „Българските неделни училища – лаборатории за създаване на стандарти по български език като втори/ чужд език за деца и младежи“, организирана от българските неделни училища в Рим и Неапол в сътрудничество с Министерството на образованието и науката (Рим – Неапол, 26 – 28 октомври 2022 г).

Продължава партньорството на Института за български език с някои медии, които поддържат специализирани рубрики по езикови проблеми (предаването „За думите“ на програма „Христо Ботев“ на БНР и рубриката „Написаното остава. Пиши правилно!“ във в. „Аз-буки“).

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. (относими към получаваната субсидия)

Службата „Езикови справки и консултации“ към Института за български език предоставя експертна помощ по въпросите на граматиката, правописа, правоговора и пунктуацията, както и по други въпроси, свързани с книжовноезиковата теория и практика. Експертите извършват консултации по телефона, на имейла ezikovispravki@ibl.bas.bg и чрез справочника „Езикови справки по интернет“ – <http://ibl.bas.bg/ezikovispravki/kategorii/> (през 2022 г. е отговорено на над 6000 запитвания по телефона, на около 1000 запитвания във Фейсбук и на над 800 въпроса по електронната поща, 206 от които са постъпили чрез формата

за контакт на онлайн справочника). Поддържа се рубриката „Езикова култура“ в сп. „Български език“.

През 2022 г. в ежеседмичната рубрика „Написаното остава. Пиши правилно!“ във в. „Азбуки“ бяха публикувани **50** материала по въпросите на българския език и езиковата култура (които са част от справочника „Написаното остава. Пиши правилно!“: http://ibl.bas.bg/ezikovi_spravki/).

Институтът поддържа профила „Езикови справки“ във Фейсбук – <https://www.facebook.com/ezikovi.spravki/> (и аналог в Туитър – <https://twitter.com/ezikovispravki>), в който няколко пъти седмично се публикуват материали в различни езикови рубрики: значение и употреба на думите; нови думи; фразеологизми; правописни и пунктуационни правила; богатството на българските диалекти. Страницата на „Езикови справки“ във Фейсбук има **43 031** харесвания.

През 2022 г. продължи активната дейност по проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“. В помощ на обучението по български език е разработено и разпространено чрез Образователната платформа на Института (<https://ibl.bas.bg/moodle/course/view.php?id=2%20>) разнообразно образователно съдържание (диктовки, езикови изследователски задачи и др.) и е осъществена пряка работа с учители, ученици и студенти под формата на 8 ателиета и творчески работилници, проведени в рамките на различни инициативи с участието на Института за български език (вж. по-подробно 1.4.). Учени от Института се включиха като научни консултанти и в подготовката на ученици за участието им в ежегодния конкурс на Деветата научна сесия на Ученически институт на Българската академия на науките Учи-БАН. Сътрудници на Института бяха рецензенти и председател на жури при оценяването на ученическите проекти.

Институтът осигурява писмени консултации и изработва езикови експертизи и становища, необходими за дейността на различни държавни институции, съдебната система, фирми, медии, издателски къщи, обществени организации, частни лица. Експертизите се отнасят както до правописа, правоговора и пунктуацията, така и до значението, употребата, произхода и стилистичната характеристика на думите. През 2022 г. са подготвени **21** становища и експертизи по езикови въпроси по искане на органи на законодателната, изпълнителната, съдебната и местната власт и държавни и общински органи (Комисия по образованието и науката и Комисия по културата и медиите на Народното събрание на Република България, Министерство на образованието и науката, Министерство на външните работи, Министерство на културата, Министерство на електронното управление, Конституционен съд на Република България, Административен съд – София-град, Софийски районен съд, Столична община), становища и експертизи за други организации. И през 2022 г. учени от института сътрудничиха за предоставяне на актуални данни за българския език за онлайн изданието *Световен атлас на езиците* на ЮНЕСКО.

Учени от Института са членове на различни експертни комисии към Министерството на образованието и науката за разработване на инструментариума за националното външно оценяване и държавния зрелостен изпит по български език и литература. Проф. д-р Р. Станчева е член на Комисията за експертна оценка на задачите за държавния зрелостен изпит по български език и литература за учебната 2022/23 г., на Работната група за изготвяне на проекти за промени в учебните програми по български език и литература за общообразователна подготовка за 5. – 10. клас и на Националната комисия за ученическа олимпиада по български език и литература във възрастовата група 11.–12. клас. Доц. д-р Т. Александрова е член на Експертната комисия за националното външно оценяване по български език и литература в 10. клас. Проф. д-р С. Колковска участва като експерт в Комисия за подготовка на тестовите

за националното външно оценяване по български език и литература след 7. клас. Д-р Д. Томов е член на Комисията за оценка на задачите за държавен зрелостен изпит по румънски език.

Проф. д-р Р. Станчева е провела обучение за автори на тестови задачи за държавния зрелостен изпит по български език и литература. Доц. д-р М. Томов извърши експертна проверка на задачите за националното външно оценяване след 7. клас и на задачите за държавния зрелостен изпит по български език през 2022 г. Той е водил също така семинар на майсторския клас към Журналистическата академия на Българското национално радио на тема „Проблеми на устната книжовна реч“. Доц. д-р Г. Митринов е водил кандидатстудентски курс по български език и литература в Република Северна Македония по Националната програма „Роден език и култура зад граница“ на Министерството на външните работи и Министерството на образованието и науката.

През 2022 г. 7 учени от Института са били оценители на проекти по конкурси към Фонд „Научни изследвания“ и към Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Югозападния университет „Неофит Рилски“ и Русенския университет „Ангел Кънчев“, както и към Чешкия фонд за научни изследвания (Czech Science Foundation).

През 2022 г. сътрудници на Института взеха участие в управлението на научни учреждения, организации и висши училища и участваха като експерти в комисии към държавни и правителствени институции, национални културни институции и др. Проф. д-р Св. Коева е член на Обществения съвет за развитие на висшето образование в Република България. Проф. д-р М. Китанова е председател на Националния комитет на славистите и е член на Президиума на Международния комитет на славистите. Проф. д.ф.н. А. Чолева-Димитрова, проф. д-р Л. Антонова-Василева и доц. д-р Л. Василева са членове на Научния съвет, а проф. А. Чолева-Димитрова е член и на Управителния съвет на Македонския научен институт. Проф. д-р А. Кочева е член на Обществения съвет за работа с българите в чужбина към Вицепрезидента на Република България и на Консултативния съвет на Фондация „Българска памет“. Проф. д.ф.н. А. Чолева-Димитрова е член на Факултетния съвет на Правно-историческия факултет и председател на управителния съвет на Научноизследователския център „Комуникационен център“ при Югозападния университет „Неофит Рилски“. Доц. д-р М. Витанова е член на Временната научно-експертна комисия по хуманитарни науки към Фонд „Научни изследвания“. Проф. д.ф.н. М. Стаменов е председател на Комисията по хуманитарни и обществени науки към Ученическия институт на БАН (УЧИ-БАН). Доц. д-р Хр. Дейкова е член на Управителния съвет на Академичното сдружение „Бохемия клуб“. Доц. д-р Я. Милтенев е член на Съвета за чуждестранна българистика към Управителният съвет на БАН.

Много от учените от Института членуват в престижни национални и международни експертни научни организации (20 членства в 13 експертни научни организации: комисии към Международния комитет на славистите: Комисия по етимология, Комисия за Общославянски лингвистичен атлас, Комисия по диалектология, Комисия по компютърна обработка на ръкописи и старопечатни книги, Комисия по корпусна лингвистика, Етнолингвистична комисия, Комисия по лексикология и лексикография; Международна комисия на Европейски лингвистичен атлас; Международна комисия за Средиземноморски лингвистичен атлас (ALM); Национален център за компетентност към Европейската езикова мрежа (European Language Grid); Съвет за езикови ресурси към инициативата „Координиране на езиковите ресурси в Европа“; Лаборатория по славянска ономастика към Вроцлавския университет; Български национален комитет по балканистика).

Учени от Института са членове на 33 национални и международни научни организации: Академично сдружение „Бохемия клуб“, Асоциация на българските училища в

чужбина, Асоциация на византистите и медиевистите в България, Асоциация на лекторите по български език, литература и култура, Българска асоциация по компютърна лингвистика, Българско лексикографско дружество, Дружество на русистите в България, Македонски научен институт, Международно социолингвистично дружество, Мрежа за високи постижения META-NET (META-NET Network of Excellence), Съюз на учените в България, Тракийски научен институт, Фондация „Проф. д-р Максим Младенов“, Международная научноисследовательская федерация „Общественная наука“, Association of Slavists POLYSLAV, Bulgarian Artificial Intelligence Association, European Federation of National Institutions for Language, European Language Resources Coordination, European Network for Combining Language Learning with Crowdsourcing Techniques, European Network of e-Lexicography, Forschungsgruppe Namen, Gesellschaft für deutsche Sprache – Висбаден, Германия, Global Wordnet Association, International Federation for Information Processing, PARSing and Multi-word Expressions, Pracownia Onomastyki Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, Slavic Linguistics Society, Societas Linguistica Europaea, Special Interest Group on the Lexicon, The Association for Computational Linguistics, United Nations Group of Experts on Geographical Names – Working Group on Exonyms, Waldemar Ceran Research Centre for the History and Culture of the Mediterranean Area and South-East Europe.

Учените от Института са членове на национални и международни редакционни колегии и редакционни съвети (съответно **24** учени в **35** издания: сп. „Български език“, сп. „Балканско езикознание“, Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, сп. „Българска реч“, сп. „Македонски преглед“, сп. „Проглас“, сп. „Чуждоезиково обучение“, Списание на Българската академия на науките, сп. „Съвременна лингвистика“, сп. „Родопи“, сп. „Филологически форум“, сп. „Жестов език и билингвизъм“, Известия на Тракийския научен институт, Journal of Applied Linguistic and Intercultural Studies, Zeszyty Cyrylo-Methodiańskie, Rocznik Slawistyczny, Językoznawstwo, Gwary dziś, Patrologia Slavica, Україна в Централно-Східній Європі, Infotheca, Papers of BAS, Cognitive Studies | Études cognitives, Advances in Consciousness Research, Consciousness and Emotion, Lingvisticae Investigationes: International Journal of Linguistics and Language Resources, Frontiers in Psychology, Frontiers in Communication, сп. „Новоречје“, „Славянский мир в третьем тысячелетии“, сп. „Научный диалог“, Studii si cercetari lingvistice, сп. „Волинь філологічна: текст і контекст“, сп. „Научен вектор на Балканите“, сп. „Сфера култури“, „Написаното остава. Пиши правилно! Езикови бележки“).

32 учени са били членове на организационни и програмни комитети на **14** научни форума у нас и в чужбина: Международна годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“; Девети форум „Българска граматика“; Седми форум „Изследователски подходи в обучението по български език“, Трети национален семинар за споделяне на езикови ресурси; the 5th International Conference “Computational Linguistics in Bulgaria” (CLIB) 2022; the 13th International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC) 2022; Towards Digital Language Equality (TDLE) 2022; the 18th Multiword Expressions Workshop 2022; European Language Grid Workshop; the 2nd International Conference on Education: Current Issues and Digital Technologies; the 3rd International Conference on Language, Communication and Culture Studies; the 9th International Conference on Education, Language, Art and Intercultural Communication; 54th Annual ALE Working Meeting).

1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр. – до ТРИ най-значими проекта (заглавие на проекта, програма, по която се финансира, координатор и постигнати резултати)

През 2022 г. започна работата по изграждане на **Националната онлайн платформа за езикови ресурси**, свързани със задължителните книжовни норми за правопис, правоговор и граматика, **БЕРОН (Български езикови ресурси онлайн)**, която се разработва от екип на Института за български език съвместно с Института за информационни и комуникационни технологии под ръководството на проф. д-р Р. Станчева. Проектът се финансира от Министерството на образованието и науката (Постановление № 3 на Министерски съвет от 10.01.2020 г., изм. с Постановление № 71 на Министерски съвет от 05.03.2021 г. за създаване и функциониране на Механизъм за възлагането и изпълнението на научни консултации от БАН) (споразумение Д01-300/17.12.2021 г. между Министерството на образованието и науката и Института за български език на БАН). Проектът БЕРОН е с изключително висока обществена значимост, тъй като е насочен към всички носители на българския език както у нас, така и в чужбина. Националната онлайн платформа за езикови ресурси с нормативен характер БЕРОН ще предоставя свободен, лесен и бърз достъп до надеждна, пълна и точна информация за правилата на българския книжовен правопис, граматика, пунктуация, правоговор, така че реализацията на проекта е от първостепенно значение за усвояването и пълноценното функциониране на официалния език във всички сфери на комуникация и за стабилността на неговите норми.

През първата година от работата беше извършена подготовка на езиковото съдържание с нормативен характер за функциониране в динамична онлайн среда. Бяха съпоставени различни източници с цел подготовка на базата данни и отстраняване на евентуални несъответствия и бяха взети решения за начините на изграждане на предвидените функционалности на платформата и за структуриране на основните ресурси – *Правопис*, *Правоговор* и *Грамматика*. Беше създаден модел за свързване в система от хипервръзки на основните елементи от съдържанието на Официалния правописен речник – правилата и словника – от една страна, и между словника и граматичното описание на думите – от друга. На всички лексеми в базата данни беше приписан флективен тип в съответствие с принципите, разработени в нормативната граматика. Уводът на „Официалния правописен речник на българския език“ беше подготвен за представяне в онлайн среда. Във връзка с подготовката за генериране на ресурса „Правоговор“ беше разработен модел на представяне на думите от словника с техния правилен изговор и беше тестван прототип на правоговорния речник. Беше подготвена извадка от 14 000 най-честотни думи в българския книжовен език и бяха направени професионални записи. С оглед на максималната практическа полезност на платформата бяха изработени кратки правила, които представят ясно и достъпно правописа на типове лексеми и на отделни словоформи с правописна или правоговорна особеност.

През м. септември 2022 г. започна работата по **Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ (2022 – 2025)**, финансирана от Министерството на образованието и науката. В рамките на Програмата учени от различни секции в Института работят по **4** научни задачи:

По задачата за създаване на библиографска платформа „Езиковедска българистика. Библиография на българска езиковедска литература“, координирана от доц. М. Томов, бяха

проучени съществуващите библиографски практики, библиотечните и библиографските бази данни у нас и в чужбина и софтуерните възможности с оглед на пригодността им спрямо изграждането на електронна база данни от българска езиковедска литература. Бяха проведени консултации със специалисти от различни библиотечни организации в България (Централна библиотеката на БАН, Библиотека на Института за литература при БАН, Фондация „Национална академична библиотечно-информационна система“ (НАБИС) и в чужбина (Институт за чешки език и Славянски институт при Чешката академия на науките). Разработена беше анкета за проучване на информационните потребности на езиковедите с акцент върху чуждестранните българисти и беше събран материал за състоянието и развитието на българистичната езиковедска библиография.

По задачата „Дигитализиране на текстове и изследвания, свързани с историята на българския език“, координирана от гл.ас. д-р М. Абаджиева, бяха обсъдени съставът и структурата на корпуса от образци на текстове от новобългарския период, като бяха разгледани група текстове в оригинал и новобългарски превод от непревеждани дамаскинови слова, български оригинални преработки и др. Предадени бяха за онлайн експониране три издания, чиито автори са членове на Секцията за история на българския език на Института, които съответно държат и правата за разпространение на текстовете. Бяха преведени на съвременен български език 16 текста, които ще бъдат добавени в корпуса. Подготвени са две публикации, едната от които е под печат.

По задачата „Словник за българско-хърватски речник“, с координатор проф. Д. Благоева, който се реализира в сътрудничество със специалисти от Катедрата по славянско езикознание на Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ за периода 14.09.2022 г. – 30.12.2022 г. беше генериран азбучно-честотен списък с лемми за подбор на заглавни единици за словника. Бяха изнесени три доклада на научни конференции в Пловдив и в Букурещ и бяха предадени за печат три научни публикации, свързани с работата по съставянето на двуезичния речник и особеностите на отразяването на речниковия състав на българския език.

Задачата по работен пакет „Научни и научно-приложни форуми“, свързана с подготвяне и реализиране на изложба, посветена на най-старите български ръкописи и на българската глаголическа писмена традиция във връзка с 1160-годишнината от създаването на азбуката от св. Константин-Кирил Философ, се изпълнява от доц. Я. Милтенев. Беше подготвена концепция за изложбата и план за работата. Беше ангажиран художник за оформлението. Осъществен е контакт с австрийския Център за анализ на изображенията и материалите, свързани с културното наследство (СИМА) за достъп до техния архив от старобългарски глаголически ръкописи: бяха получени над 15 кадъра снимки с висока резолюция, заснети със специализирана техника. След кореспонденция с Руската национална библиотека са получени кадри от Зографското евангелие. Получени са снимки и от Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

„Диалектен речник за деца“ е проект, финансиран от Национален фонд „Култура“ към Министерството на културата на Република България, със срок на изпълнение август 2021 – август 2022 г. В него участваха осем учени от Института за български език (от Секцията по история на българския език, Секцията по българска диалектология и лингвистична география и Секцията по етнолингвистика) с ръководител доц. д-р К. Мичева-Пейчева. По проекта е изработен интердисциплинарен „Дигитален диалектен интерактивен речник за деца“ (www.dialektizadeca.com), който включва знания от областта на историята на езика, диалектологията, етимологията, лексикологията и етнолингвистиката. Чрез текст и визуални

ефекти Речникът представя на ученици от 6 до 14 г. богатството на българския език и неговите диалекти, като дава информация за историята на всяка лексема и нейното присъствие в народната култура и в литературни текстове. Речникът съдържа 180 речникови статии за думи от девет семантични полета: храна, облекло, бит, оръдия на труда, животни, растения, части на човешкото тяло, природни явления, абстрактни понятия. Целта е научните знания да достигнат в достъпен вид до младите хора и да се допринесе за нарастване на ученическите компетентности за четене с разбиране.

2. Резултати от научноизследователската дейност през 2022 г.

2.1. ЕДНО най-значимо научно постижение и съответната графична илюстрация към него с кратък подфигурен текст (графичната илюстрация се прилага).

Благоева, Диана, Светла Коева, Войцех Сосновски, Мачей Яскот. Речник на активната фразеология в българския и полския език. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2022. 256 с. ISBN 978-619-245-242-1.

„Речник на активната фразеология в българския и полския език“ е разработен от авторски колектив от Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“, Института по славистика към Полската академия на науките във Варшава и Педагогическия университет в Краков. Трудът е първият в славянската лексикография двуезичен фразеологичен речник, който представя актуалното състояние на българската и полската фразеология. Той е двупосочен – състои се от българско-полска и полско-българска част, като всяка от тях включва по 500 активни фразеологични единици от съответния език и техните съответствия в другия език. Значението на фразеологизмите се представя чрез унифицирани семантични модели, а употребата им се илюстрира чрез кратки примери. Речникът обогатява фразеографските ресурси за българския и полския език и е насочен към широк кръг читатели, интересувани се от езика и културата на двата народа.

2.2. ЕДНО най-значимо научноприложно постижение и съответната графична илюстрация към него с кратък подфигурен текст (графичната илюстрация се прилага).

Интерактивна кулинарна карта на българската езикова територия

Автори: Ана Кочева, Славка Керемидчиева, Маргарита Котева, Ализа Халил
(<https://kulinar.ibl.bas.bg/>)

Интерактивната кулинарна карта на българската езикова територия е лингвогеографски дигитален продукт, съобразен с най-новите съвременни технологии. Тя същевременно е оригинално научноприложно изследване както по своя замисъл и методика, така и по своята реализация и отговаря напълно на обществените потребности в страната. Интернет потребителите от цял свят (картата има и огледална английска версия) могат да видят как се изписват имената на типични традиционни ястия и напитки в български диалекти, както и да чуят автентична реч от повечето диалектни области.

Идеята за създаване на картата е продиктувана от нуждата да бъде събрана, комплексно изследвана и картографирана кулинарната лексика, разпространена върху цялата българска езикова територия (във и извън държавните граници на България), тъй като все още липсва подобно цялостно проучване на тази лексика. Картата дава възможност да бъде съхранено и достъпно не само за лингвисти, но и за по-широк кръг потребители българското диалектно богатство.

Благодарение на мултилинеарната си структура, включваща разнородни елементи като картина, звук, видео и текст, интерактивната карта комплексно представя диалектния материал. Тя предоставя много повече възможности за изобразяване и изследване на езиковите явления в сравнение с традиционната книжна карта и може непрекъснато да се допълва с нов диалектен материал, което я прави винаги актуална.

3. Международно научно сътрудничество на звеното

Учените от Института за български език си сътрудничат с колеги от научни и образователни институции в славянските и в балканските страни, страните, в които са развити българистичните изследвания, както и в рамките на съвместни проекти с университети и научни центрове в Европа – Института за изкуствен интелект „Михай Дръгънеску“ и Института по лингвистика „Йоргу Йордан – А. Росети“ при Румънската академия; Института по компютърни науки и Института по славистика при Полската академия на науките; Института по лингвистика „Людовит Щур“ и Института по славистика „Ян Станислав“ при Словашката академия на науките; Института за сръбски език при Сръбската академия на науките и изкуствата; Университета във Виена, Австрия; компанията за автоматичен превод „Тилде“, Латвия; Института „Йозеф Стефан“, Словения; компанията „Лексикал компютинг“, Република Чехия; Института за нидерландски език, Нидерландия; Университета „Сапиенца“, Рим, Италия; Ирландския национален университет, Голуей, Ирландия; Австрийската академия на науките; Центъра за дигитална хуманитаристика, Белград, Сърбия; Института за унгарски език и Изследователския институт по лингвистика при Унгарската академия на науките; Факултета „Социални и хуманитарни науки“ при Университета „Нова“ в Лисабон, Португалия; компанията „К речници“, Израел; Националният научен център „Институт за компютърна лингвистика „А. Замполи“, Италия; Дружеството за датски език и литература, Дания; Центъра за езикови технологии при Университета в Копенхаген, Дания; Центъра за дигитална хуманитаристика при Университета в Трир, Германия; Института за естонски език, Естония; Кралската испанска академия, Испания; Факултета по хуманитарни и социални науки на Университета в Загреб, Хърватия; Университета „Ка’ Фоскари“ във Венеция, Италия; Университета в Месина, Италия; Норвежкия научно-технически университет, Трондхайм, Норвегия; Санктпетербургския държавен университет, Русия; Университета „Адам Мицкевич“ в Познан, Полша; Техническият университет на Клуж-Напока, Румъния; Университета на Лодз, Полша; Ягелонския университет в Краков, Полша; Университета „Мария Кюри-Склодовска“ в Люблин, Полша; Техническият университет във Виена, Австрия; Държавният институт по руски език „А. С. Пушкин“, Русия; Института по езикознание, Института за лингвистични изследвания и Института по руски език „В. В. Виноградов“ на Руската академия на науките; Висшето училище по икономика, Москва, Русия.

През 2022 г. продължи работата по многогодишния международен проект „Общославянски лингвистичен атлас“ (ОЛА) с партньори от всички държави със славянско население с представители в Международния комитет на славистите – общо 13 национални комисии. В Атласа диалектното многообразие на българския език се разглежда в контекста на останалите славянски езици. Усилията на екипа бяха насочени към подготовката на българския том 11. „Степени родства“ – проверка на индекси, проверка и пълна редакция на целия том (карти, легенди, морфонологични интерпретации и коментари, таблици и индекси), написване на уводните части с превод на руски и френски. Извършена бе и текуща работа в помощ на други национални комисии, свързана с предоставяне на български диалектен материал, както и с проверка и коригиране на български материал за поредните томове на Атласа. Предадена е за печат една индивидуална публикация. Резултати от проекта са

популяризирани чрез изнасяне на лекции от член на екипа в Месинския университет в Италия (в рамките на „Еразъм+“).

3.1. Междуакадемично сътрудничество

Основните партньори в междуакадемичното сътрудничество на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ по двустранни спогодби на БАН са академиите на науките в славянските страни и в Румъния. През 2022 г. продължи сътрудничеството с:

Полска академия на науките, Институт по славистика

През 2022 г. започна работата по проекта „Безеквивалентна фразеология в българския и полския език (лексикографски аспекти)“. Беше обсъдена теоретичната основа за разработването на двуезичен речник на безеквивалентната фразеология с материал от българския и полския език. Въз основа на проучване на фразеографската практика в двата езика бяха подбрани лексикографските извори за извличане на материал. Уточнени бяха принципите за подбор и верификация на фразеологичния материал и беше извлечена част от полския фразеологичен материал. Публикувани са три научни статии в български и полски издания.

През 2022 г. започна работата по проекта „Към многоезичния речник на славянското езикознание“, като бяха обсъдени частите от концепцията за планирания модел за речник, бяха събрани примерни групи термини на български и полски език от няколко подобласти на езикознанието, бяха съпоставени признаците от значението на тези термини с цел установяване на тяхната еквивалентност и бяха добавени примерни микродефиниции и пояснения към някои термини. Бяха въведени библиографски данни за 100 от най-новите български славистични изследвания в системата за обработка на библиографска информация iSybislaw. Речникът на ключовите думи на славянското езикознание беше попълнен с езиковедски термини на български език. Работата по проекта беше обсъдена на работни срещи с партньорите от полска страна. Публикувана е една статия и е подготвена за печат една студия.

Румънска академия, Институт за лингвистика „Й. Йордан – А. Росети“

През 2022 г. завърши работата по съвместния тригодишен проект „Всекидневният живот през Средновековието по лексикални данни от български и румънски език“ (2020 – 2022). Проучени са източници и е ексцерпиран материал от лексико-семантични групи, разкриващи лексиката на всекидневния живот в заявените сфери и тематични полета (напр. антропоними от надписи и епиграфски източници, писмени административни документи, включително турски регистри; езикови репрезентанти на концептите храна, жилище, облекло и богатство в средновековни източници). Извършено е групиране по тематични и лексико-семантични групи на лексикалния материал, ексцерпиран от различни средновековни жанрове; проучена е средновековна патерична литература и двойки преводи, възникнали в България през старо- и среднобългарския период; събрани са и са изследвани материали за работата на преписвачите на ръкописи и на други писмени паметници (оловни амулети, епиграфски надписи); обработена е под формата на словник лексика, свързана с всекидневния бит, материалната и духовната култура на българина, от новобългарски дамаскини в сбирката на В. Григорович в Одеса; изследван е католически ръкопис от частна сбирка. По проекта са изнесени 9 доклада и са публикувани 10 статии, а 2 са под печат.

През 2022 г. приключи работата и по проекта „Европейски лингвистичен атлас“ (2020 – 2022). Той се изпълнява в партньорство с Института за лингвистика при Румънската академия, но в работата над Атласа участват и езиковеди от още 24 европейски държави.

Извършени са проучвателски дейности и е изработен първоначалният вариант на легендата за картата „Названията за котка“ по материал за германските, славянските, романските и балканските езици. Членовете на българската комисия участваха в годишната конференция на международния екип (54th Annual ALE Working Meeting) на 11 – 12 ноември 2022 г., на която изнесоха съвместен доклад. Бяха проведени и редица работни срещи в България и Румъния с румънските партньори, които са и координатори на международния проект. В помощ на международния колектив на ЕЛА са предоставяни данни за българския материал, както и диалектоложка и историческа интерпретация на материала.

Сръбска академия на науките и изкуствата, Институт за сръбски език

През 2022 г. приключи и работата по проекта „Проблеми при етимологизиране на българска и сръбска лексика“ (2020 – 2022). През годината бяха разработвани въпроси, свързани с диалектната етимология, с балканския произход на български диалектни думи (заети паралелно в сръбския език), със семантични проблеми при етимологизирането на диалектна лексика, с проучване на включения в етимологичния речник на П. Скок български езиков материал. Всички научноизследователски резултати са насочени към усъвършенстване и оптимизиране на етимологичната лексикографска практика. Изнесени са два доклада на международен научен форум у нас и са отпечатани три публикации по темата на проекта.

3.2. Международни проекти с външно финансиране

През 2022 г. приключи изпълнението на проекта „Духовни ценности и народна култура“, разработван съвместно с Института по славистика „Ян Станислав“ към Словашката академия на науките (2021 – 2022 г.). Проектът е финансиран по Програма „Мобилност“ на Словашката академия на науките. В рамките на проекта са разработвани въпроси от областта на историческата лингвокултурология и модерната етнолингвистика, като се прилагат диахронният и синхронният метод на изследване. Проучвани са средновековни писмени източници, в които се откриват следи от традиционни вярвания. Приложена е теорията за езиковата картина на света и доминиращите в нея концепти и опозиции, които са свързани с ценностите в традиционната култура. Резултатите от изследванията са представени в доклади на съвместна конференция *Interdisciplinárny výskum prameňov o jazyku a duchovnej kultúre – slovensko-slovanské súvislosti*, проведена на 21. – 23. септември в Братислава, както и на други международни научни форуми (общо 9 участия). Излезли са от печат 7 публикации по темата на проекта.

През 2022 г. завърши работата по двустранния проект „Онтология на ситуациите за състояние – лингвистично моделиране. Съпоставително изследване за български и руски“ (2021 – 2022 г.; КП-06-ПРУСИЯ-78), финансиран от Фонд „Научни изследвания“ (по Програмата за двустранно сътрудничество България – Русия), с участието на учени от Института за български език, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Санктпетербургския държавен университет и Института за руски език „А.С. Пушкин“. Фокусът през втората година беше върху сравнителния анализ на предикатите и предикативите в българския и в руския език. Направен беше задълбочен анализ на сходствата, идентичността и разликите при класове предикати за състояние в двата езика, като сравнението засяга семантичните свойства на обособени класове предикати, синтактичното поведение на обкръженията им (аргументи и адюнкти) и морфологичната им дефективност. Работата включва няколко тематични направления, свързани с различни класове глаголи за състояние: глаголи за перцепция, съпоставителен анализ на синтактичните конструкции в подчинените изречения и анализ на ментални предикати. Беше предложена семантична

класификация на предикатите за състояние на основата на лексикалните диатези. Направен беше и съпоставителен анализ на предикативните конструкции за изразяване на състояние в български и в руски, който включва: наблюдения на преводните съответствия въз основа на колекция от преводни примери, изследване на предикативите за състояние в руски с оглед на типологията на предикатната лексика и дателно-предикативните конструкции в български и в руски, изследвания на конструкции, използващи специфични за единия език езикови средства, които се предават с различни средства в другия език. Беше публикуван тематичен сборник, който се състои от шестнайсет студии (от които седем са в съавторство с членове и на двата екипа), посветени на различни теми, които са разработвани в рамките на проекта:

Коева, Св., Ел. Иванова, Й. Тишева и А. Циммерлинг (ред.) *Онтология на ситуациите за състояние – лингвистично моделиране. Съпоставително изследване за български и руски.* София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2022. 509 с. ISBN 978-619-245-256-8

През 2022 г. завърши работата по проекта „Колекция от многоезикови ресурси за CEF.AT“ (Curated Multilingual Language Resources for CEF.AT) (01.06.2020 г. – 31.05.2022 г.), финансиран от Агенцията за иновации и мрежи на Механизма за свързване на Европа, който се изпълнява от колектив на Секцията по компютърна лингвистика към Института за български език, с партньори от Унгария, Хърватия, Полша, Румъния, Словакия, Словения. Категоризацията, описанието на метаданните и подробната анотация на текстовете (морфологична, синтактична, с анотирани имена - на хора, организации и географски обекти, термини) в Българския корпус бяха завършени. Създадена беше система за автоматична анонимизация на документи, базирана на свободния модел MAPA и на допълнително надграждане със специфични за български език правила. Предоставена беше услуга за анонимизиране на седемте езика по проекта и уебприложение за демонстрация. Разработена беше голяма база от данни с имена: на хора, организации, географски обекти, както и на думи и изрази, които показват класа на името. От документите в корпуса бяха извлечени автоматично термини с помощта на програмата „Термокоп“, проверени бяха и първоначално извлечените термини от тематичните области търговия и енергетика. Изработени бяха 37 речника на термини към единайсет тематични области: икономика, индустрия, енергетика, търговия, наука, образование, политика, култура, здравеопазване, финанси, Европейски съюз. Изготвени бяха публични отчети за работата по проекта във връзка с подбора на документи със свободен лиценз, хармонизацията на метаданните, анонимизацията на документи и терминологичното обогатяване на текстовете. Българският корпус (както и корпусите за останалите езици) се разпространява чрез хранилището за езикови ресурси ELRC-SHARE. Корпусът съдържа 113 399 документа, 2 158 765 изречения и 35 319 695 думи.

През 2022 г. завърши и работата по проекта „Европейска лексикографска инфраструктура“ (2018 – 2022 г.), финансиран по програма „Хоризонт 2020“ от Европейската комисия, по който членовете на колектива от Института за български език работиха заедно с изследователи от 16 чуждестранни университета, научни институции и компании, за да осигурят свободен достъп до висококачествени лексикографски данни в полза на изследователите, институциите и заинтересованите страни от различни области. Беше създаден Паралелен семантично анотиран корпус за десет езика (с по 2024 изречения за всеки един от езиците: английски, български, датски, естонски, испански, италиански, нидерландски, португалски, словенски, унгарски), като са въведени пет слоя на анотация: токънизация, субтокънизация (не се отнася за български), лематизация, част от речта и лексикално значение. За български са анотирани 17 621 значения, от които 15 914 са от Речника на съвременния български книжовен език, 4 – от Бейбълнет и 1703 са новосъздадени,

тъй като не са били регистрирани в нито един от източниците. Анотирани са 2013 съставни думи. Беше компилиран диахронен корпус на българския език, разделен на подкорпуси по времеви периоди, които са предоставени за свободно изтегляне на страницата на Българския национален корпус (<http://dcl.bas.bg/bulnc/diachronic-corpus/>), заедно с метаданните. На краткосрочна специализация в Института за български език бяха д-р Ана Михалевиц от Хърватия и Шпела Антлога от Словения, които се запознаха с редица езикови ресурси.

По инициативата „Координация на европейските езикови ресурси“ (Language Resources Coordination – ELRC) по Механизма за свързване на Европа (CEF) се предоставя достъп до услуги, свързани с автоматичния превод за целите на многоезиковото общуване, размяната на документи и друго езиково съдържание между администрацията, гражданите и компаниите от ЕС (<http://www.lr-coordination.eu/bg>). Бяха подготвени и разпространени рекламни материали в социалните мрежи за възможностите на автоматичния превод и по-конкретно на системата eTranslate. Проф. Светла Коева е член на Европейския съвет за езикови ресурси към консорциума. На 24 ноември 2022 г. се проведе третият национален семинар за споделяне на езикови ресурси, организиран от Министерството на транспорта и съобщенията и Института за български език. Експерти от Европейската комисия, представители на публичната администрация (министерства и държавни агенции) и на компании, предоставящи езикови услуги, и специалисти в областта на езиковите технологии споделиха добри практики в областта на езиковите технологии, управлението и съхранението на езикови данни и използването на инструмента за автоматичен превод на Европейската комисия.

17 чуждестранни учени – от Германия, Дания, Израел, Полша, Румъния, Словакия, Словения, Украйна и Хърватия – са гостували в Института през 2022 г. по съвместни проекти от общоакадемична спогодба, по проекти от институтски договори, по „Еразъм“.

Участие в различни инициативи на Института (конференции и семинари), както присъствено, така и онлайн, взеха представители на различни компании от индустрията (от Италия, Израел, Исландия, Русия) и изследователи от Русия (Санктпетербургския държавен университет; Държавния институт по руски език „А. С. Пушкин“; Института по славянознание, Института по езикознание и Института по руски език „В. В. Виноградов“ при Руската академия на науките; Висшето училище по икономика; Московския държавен университет „М.В. Ломоносов“; Самарския изследователски национален университет „Акад. Сергей Павлович Корольов“; Ярославския държавен педагогически университет); Полша (Университета „Мария Кюри-Склодовска“ в Люблин; Университета „Адам Мицкевич“, Познан; Университета на Лодз; Института по славистика при Полската академия на науките); Словакия (Славистичния институт „Ян Станислав“ на Словашката академия на науките); Хърватия (Института по хърватски език и езикознание); Сърбия (Белградския университет); Словения (Университета на Нова Горица); Украйна (Одеския национален университет „Иля Мечников“); Република Северна Македония (Международния славянски университет в Свети Николе); Румъния (Института за лингвистика „Йоргу Йордан – Ал. Росети“ и Института за изследване на изкуствения интелект „Михай Дръгънеску“ при Румънската академия; Университета на Букурещ, Румъния); Израел (Университета на Хайфа); Исландия (Исландския университет); Япония (Университета на Киото; Университета Кинджо Гакуин); Германия (Мюнхенския технически университет; Техническият университет в Дармщат); Холандия (Университета на Утрехт); Дания (Университета на Копенхаген); Австрия (Австрийският технологичен институт); Франция (Logia – Университета на Лотарингия); САЩ (Университета на Централен Арканзас); както и от Българския преводачески отдел към Генералния секретариат на Съвета на Европейския съюз в Брюксел, Белгия, и Съвместния изследователски център към Европейската комисия.

Най-значим международен проект с участието на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (с илюстрация и кратък текст под нея)

Двустранният проект „Онтология на ситуациите за състояние – лингвистично моделиране. Съпоставително изследване за български и руски“ (2021 – 2022 г.), финансиран от Фонд „Научни изследвания“ (КП-06-ПРУСИЯ-78), се изпълнява от учени от Института за български език, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Санктпетербургския държавен университет и Института за руски език „А.С. Пушкин“. Проектът изследва предикатно-аргументните структури, изразяващи ситуации за състояние в български и в руски език, като се цели абстрактно (езиково независимо) онтологично представяне на типовете значения за състояние на базата на съвкупност от семантични диференциращи признаци. Хипотезата е, че доколкото концептуализацията отразява света, който ни заобикаля, и позволява междуезиковата комуникация, подобно абстрактно езиково независимо описание е възможно или най-малкото може да бъде направено съотносимо при съпоставка на различни езици. Разработено е общотeorетично описание на предикатите и предикативите за състояние и техните свойства, въз основа на които се предлага онтологично представяне на ситуациите за състояние. Направен е анализ на взаимодействието между семантиката на различните видове предикати и предикативи за състояние и тяхната синтактична реализация в български и руски, както и съпоставително изследване на сходствата и различията на предикатите и предикативите за състояние на семантично и синтактично равнище в български и руски. Резултатите от проекта са представени в 13 студии (6 в международни списания), 30 статии в сборници с доклади от конференции, 5 статии в научни списания и 39 доклада на международни научни форуми. Публикуван е тематичен сборник, който се състои от шестнайсет студии на членовете на българския и на руския екип:

Коева, Св., Ел. Иванова, Й. Тишева и А. Циммерлинг (ред.) Онтология на ситуациите за състояние – лингвистично моделиране. Съпоставително изследване за български и руски. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2022. 509 с. ISBN 978-619-245-256-8

4. Участие на звеното в подготовката на специалисти: форми; сътрудничество с учебни заведения; външни заявители, включително от чужбина; анализ на състоянието, перспективи и препоръки.

Институтът за български език е водещ център за изследвания в областта на българския език с дългогодишни традиции в обучението на докторанти. В Института се обучават редовни и задочни докторанти по докторските програми „Български език“ и „Общо и сравнително езиковедие“. През 2022 г. са се обучавали **двама докторанти** в редовна докторантура, с ръководители проф. д-р Св. Коева и проф. д-р Р. Станчева, и **един докторант** на самостоятелна подготовка (с консултант проф. д-р Е. Мирчева). През годината в Института са **защитени три дисертации** за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и са открити **три процедури за защита**. През 2022 г. в Института са се обучавали **седем специализанти** – две специализации на изследователи от Старославянския институт в Загреб, Хърватия, и от Лабораторията за обработка на цифрови данни към Университета в Марибор, Словения, подкрепени в рамките на проекта „Европейска лексикографска инфраструктура“ (2018 – 2022 г.), финансиран по програма „Хоризонт 2020“; един докторант от Лодзкия университет (по програма „Еразъм+“, с консултант (ментор) доц. д-р М. Томов); един специализант от Бердянския държавен педагогически университет, Украйна (с академичен наставник проф. д-р Е. Мирчева) и трима специализанти по програмата „Студентски практики – Фаза 2“ (с консултант гл.ас. д-р Маргарита Котева). Доц. В. Мичева и проф. Д. Благоева бяха

ръководители на **три** ученически проекта към Ученическият институт на БАН (Учи-БАН).

4 хабилитирани учени от Института са участвали в **2** изпитни комисии в конкурси, обявени от Института за български език и от Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, а **17** учени са подготвили **7** рецензии и **17** становища по процедури за научни степени и академични длъжности (проведени в Института за български език при БАН, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Югозападния университет „Неофит Рилски“, Русенския университет „Ангел Кънчев“).

Учените от Института за български език преподават в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, Нов български университет. Изнесени са лекционни курсове и спецкурсове в бакалавърски и магистърски програми във висши учебни заведения в България (**464** часа в рамките на **10** лекционни курса, изнесени от **8** лектори; **60** часа в рамките на **1** спецкурс на **1** лектор) – проф. д.ф.н. М. Стаменов, проф. д.ф.н. А. Чолева-Димитрова, проф. д-р Св. Коева, доц. д-р М. Томов, доц. д-р Я. Милтенев, гл. ас. д-р М. Тодорова, гл. ас. д-р Св. Лесева, гл. ас. д-р Цв. Димитрова, гл.ас. д-р Ат. Атанасова. Доц. д-р К. Кирилов е водил семинарни занятия по история на българския език, а гл.ас. М. Гарова – по практически чешки език в Софийския университет „Св. Климент Охридски“; гл.ас. д-р Хр. Кукова е водила занятия по български език за чужденци към Медицинския университет в София.

Проф. д.ф.н. М. Цибранска-Костова и проф. д-р Е. Мирчева са провели специализирани курсове (общо **60** часа в рамките на **2** лекционни курса) към Докторантското училище при БАН.

Проф. А. Кочева беше поканена като гост-професор да изнесе лекционен курс по основи на лингвистичната география в Ягелонския университет в Краков, Полша. Доц. д-р К. Кирилов е изнесъл лекции в Университета на Месина, Италия, по програма „Еразъм+“.

Гл. ас. д-р М. Михайлова-Паланска е лектор по български език в Университета „Ян Амос Коменски“ в Братислава, Словакия, гл. ас. д-р Н. Паскалев – в Букурещкия университет в Румъния, а гл.ас. д-р Р. Стоянова – в Белградския университет в Сърбия.

През 2022 г. Институтът проведе курсове за повишаване на професионалната квалификация на учителите по български език на тема: „Трудните случаи в правописа, граматиката и пунктуацията на българския език“ (три семинара, единият от които беше насочен специално към повишаване на квалификацията на учители по български език, преподаващи в българските училища в чужбина – с участието на **22** учители от българските училища във Великобритания, Германия, Австрия, Канада, САЩ и Кипър) и „Езикови ресурси и технологии в помощ на обучението по български език в началното (прогимназиален етап) и средното образование“ (един семинар), в които са взели участие **57** учители.

5. Иновационна дейност на звеното и анализ на нейната ефективност

Научноизследователската дейност на Института е насочена към изучаването на българския език, който е неразривна част от националната идентичност. Иновационната дейност на Института е свързана с приложението на езиковите технологии в иновативни разработки и с развитието и прилагането на съвременни изследователски подходи и езикови технологии в обучението по български език – в рамките на договори по национални и международни проекти.

5.1. Осъществяване на съвместна иновационна дейност с външни организации и партньори, вкл. поръчана и договорирана с фирми от страната и чужбина

През 2022 г. се изпълняваха няколко проекта по договори с външни организации и партньори по международни програми. Проектът „Колекция от многоезикови ресурси за CEF.AT“ (Curated Multilingual Language Resources for CEF.AT) е финансиран от Агенцията за иновации и мрежи на Механизма за свързване на Европа и се изпълнява съвместно с Изследователския институт по лингвистика към Унгарската академия на науките, Университета в Загреб, Института по компютърни науки към Полската академия на науките, Института за изкуствен интелект към Румънската академия, Института по лингвистика „Людовит Щур“ към Словашката академия на науките и Института „Йозеф Стефан“ в Словения. В рамките на проекта се предоставят езикови ресурси за седем езика (български, хърватски, унгарски, полски, румънски, словашки и словенски) от различни тематични области. През годината екип от учени от Института работи завърши и работата по създаване на корпус от изображения, анотирани с информация от синонимните множества на УърдНет, по проекта „Многоезиков корпус от изображения“ (Multilingual Image Corpus, MIC'22), финансиран от Европейската езикова мрежа.

5.2. Извършен трансфер на технологии и/или подготовка за трансфер на технологии по договор с фирми, данни за полученото срещу това заплащане; данни за реализираните икономически резултати във фирмите (работни места, печалба, производителност, дял от новите продукти в общия обем на продажбите и т.н.).

Няма.

6. Стопанска дейност на звеното

6.1. Осъществяване на съвместна стопанска дейност с външни организации и партньори (продукция, услуги и др., които не представляват научна дейност на звеното), вкл. поръчана и договорирани от фирми от страната и чужбина.

Няма.

6.2. Отдаване под наем на помещения и материална база.

Институтът за български език отдава под наем площ с общ размер 16,5 кв.м.

6.3. Сведения за друга стопанска дейност.

Няма.

7. Кратък анализ на финансовото състояние на звеното за 2022 г.

Информацията е изготвена по данни, предоставени от главния счетоводител на Института за български език Мария Петрова.

Разпределената субсидия в началото на годината е 2 101 383 лв. Предоставената фактически субсидия е в размер на 2 141 743 лв. Увеличението е в резултат на изплатените обезщетения по КТ, както и за осигуряване на двукратното увеличение на стипендията за редовен докторант.

Утвърдената планова численост на персонала за 2022 г. е 81 щатни бройки, а фактически заетите са средно 75, а средната годишна брутна работна заплата е 19 877 лв.

Субсидията е разпределена основно за следните разходи:

Компонент 1 – Заплати и осигурителни вноски – 1 749 963 лв.

Компонент 2 – Научен капацитет – 329 978 лв.

Компонент 3 – Средства за текуща издръжка – 14 753 лв.

В приоритетните и централизирани разходи от субсидия са включени и 8234 лв., предназначени за стипендии (6 000 лв.) и издръжка на докторанти (2234 лв.)

От сумата на субсидията са удържани 1545 лв. за плащане на лицензиране на

абонаментното право за ползване на софтуерни продукти на Microsoft. Плащанията се извършват от БАН.

Изразходваните средства за процедури (защита на научна степен) – 5840 лв. се превеждат като вътрешен трансфер от партията „Развитие“.

Бюджетната субсидия е изразходвана за заплати и осигурителни вноски на персонала по трудови правоотношения, стипендия на редовен докторант, обезщетения по КТ, за провеждане на процедури по ЗРАСРБ, за заплащане на режимните разходи и неотложни ремонти. Към края на годината ИБЕ няма неизплатени задължения към доставчици на стоки и услуги.

По решение на Научния съвет (Протокол № 12 от 16.06.2022 г.) 50% от средствата по Компонент 2 от бюджета на Института за български език (след приспадане на средствата за научни степени, възложени задачи за изпълнение и режимни) са разпределени като допълнителни възнаграждения между служителите съгласно получените индивидуални научни резултати по Компонент 2 през предходния отчетен период.

Приходите на Института са на обща стойност 18 675 лв. и са основно от собствени дейности.

През 2022 г. ИБЕ е получил трансфери от сключени договори с ФНИ за обща стойност 209 185 лв., както и 212 823 лв. по проекти с МОН. Получен е трансфер от фонд „13 века България“ на стойност 14 600 лв. за издаване на „Речник на българския език“, том 16. Общо получени трансфери – 436 608 лв.

Получени са вътрешни трансфери от БАН в размер на 35 957,87 лв. в т.ч.:

- 5867.50 лв. по два проекта ЕБР – Полша.
- 5000 лв. – доплащане по КИННПОР
- 1403 лв. - възстановен разход за ЕБР
- 1994 лв. – трансфер по РМС 733/21.10.2021 г. за стимулиране на публикационната дейност
- 57 304 лв. – по ДСД-10/28.10.2022г. – ННП „БЪЛГАРИСТИКА“ – първа година
- 5380 лв – за процедури по ЗРАСРБ

През 2022 г. ИБЕ е получил 32 592 лв. по международни проекти финансирани от външни научни организации.

8. Издателската и информационната дейност на Института за български език за 2022 г.

Показателен за изследователската активност на учените от Института за български език е значителният брой научни и научнопопулярни публикации, излезли от печат през 2022 г. (250) и приети за печат (27).

Научната дейност на изследователите през 2022 г. беше отразена в значителен брой научни трудове: **195** научни публикации, от които **11** монографии, в това число **3** колективни монографии (от които 2 с участие на чуждестранни учени), **1** второ допълнено издание на монография, **4** речника (от които два допълнени и преработени тома на „Речник на българския език“), **70** публикации в издания, реферирани в Scopus, Web of Science и ERIH+: **32** са в Scopus и Web of Science (**18** са в издания със SJR: **2** – в категорията Q1, **7** – в категорията Q3, **10** – в категорията Q4), **38** – в издания в ERIH+; **56** са публикациите в издания, които са част от профилирани бази от данни; **57** са публикациите в реферирани издания, които не са индексирани в Scopus, Web of Science, ERIH+ или други профилирани бази от данни, тематични сборници, включително сборници от международни и национални научни форуми. Регистрираните цитирания и рецензиите за трудове на членове на Института през годината са

общо **636**, от които **119** цитирания в издания в Web of Science или Scopus и **516** в други научни издания. Регистрирани са **33** цитирания на публикации на сътрудници на Института в дисертации и автореферати. Учени от Института са съставители и редактори на **19** издания, сред които **1** колективна монография, **2** тома събрани съчинения, **1** сборник от международна конференция, **3** тематични сборника, **10** броя на списания и поредици, **1** онлайн речник и **1** онлайн справочник.

Двете издавани от Института за български език списания – „Български език“ и „Балканско езикознание“, и годишникът „Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ се нареждат сред най-престижните и търсени издания по българско и балканско езикознание. В тях публикуват свои трудове не само учени от Института, но и специалисти от други научни центрове към Българската академия на науките, от много български университети, а също и учени от чужбина.

През 2022 г. сп. „Български език“ е издало пълното си течение от 4 книжки и едно Приложение. Книжките са тематично ориентирани. Кн. 1 е на тема „Нормативна граматика на българския език“; кн. 2 – „Терминологията – теория и практика“; кн. 3 публикува рецензирани материали от проведения през 2021 г. форум „Изследователски подходи в обучението по български език“, като броят е допълнен с публикации от други автори от България и чужбина (Украйна и Германия), включително от Българския преводачески отдел към Съвета на Европейския съюз. Кн. 4 е на тема „Нови исторически и етнолингвистични изследвания на българския език“. Приложението за 2022 г. издава рецензирани доклади от Осмия форум „Българска граматика“, както и други статии в областта на граматиката. През 2022 г. са публикувани 57 научни статии и студии (студиите са в Приложението), 8 рецензии за научни книги, 2 хроники и 5 материала в рубриката „Годишнини и юбилеи“. Редовно се поддържа традиционната рубрика „Езикова култура“. Поддържа се и онлайн версията на списанието, където публикациите са със свободен достъп. Списанието се реферира в **ERIH+** и има договори със **CEEOL** и **Crossref** и редовно се попълват метаданни за отделните броеве, което съдейства за по-широкото му разпространение сред научната общност. Списанието спечели финансиране по конкурса на ФНИ „Българска научна периодика 2023“.

През 2022 г. беше подготвен и издаден том 61 (общо 285 страници) на списание „Балканско езикознание“, който беше посветен на 80-ата годишнина от основаването на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“. Томът, който излезе под наслов „Българският език и останалите балкански езици“, съдържа 17 оригинални научни статии, 3 рецензии, 1 хроника и 1 персоналия на автори от България, Германия, Русия, Полша, Италия. Списанието е включено в следните бази данни: ANVUR, BRILL, ERIH Plus, L'Année philologique, MIAR, Pro-Quest, EBSCO Host, CEEOL (от 2020 г.), а в **SCOPUS** има **импакт ранг (SJR) от 0.101 (Q4)**. С посредничеството на Международния отдел на Централната библиотека на БАН се реализира и научният обмен между сп. „Балканско езикознание“ и Ватиканската библиотека. Списанието спечели финансиране по конкурса на ФНИ „Българска научна периодика 2023“.

През годината излезе от печат книга XXXV (общо 301 страници) на годишника „Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, която съдържа 10 студии на 13 автори – петима от авторите са от Института, трима са от Софийския университет „Св. Климент Охридски“, двама са от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Филиал – Смолян, и по един от Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, от Неврокопската света митрополия и от Университета Тояма, Япония. Изданието се индексира и реферира в **CEEOL** и **РИНЦ** (Руски индекс на научно цитиране). Реферира се в Директорията за свободен достъп до научни ресурси (ROAD), Академичния индекс за ресурси

(ResearchBib), Националният център за информация и документация (НАЦИД). Международната редакционна колегия в момента се състои от 16 души, като повече от една трета от членовете са учени от чужбина (общо 11), работещи в областта на българистичните езиковедски изследвания: Италия, Полша (трима), Русия (трима), САЩ, Франция, Чехия, Япония. Изданието спечели финансиране за издаването на следващия том в конкурса „Българска научна периодика 2023“ на Фонд „Научни изследвания“.

Интернет страниците на списание „Български език“ (<https://www.balgarskiezik.eu/>) и на „Известията на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин““ (<https://ibl.bas.bg/izvestiya/bg/>) предоставят достъп не само до съдържанието, но и до публикуваните през годината студии и статии, както и до публикациите от предходни броеве. Сборниците с доклади от ежегодната Международна годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ също са свободно достъпни онлайн, на страницата на Института.

През изтеклата година беше извършена проверка на 10% от библиотечния фонд на Института за български език (8% основен фонд, 2% старопечатни издания). Направена е сверка „девизу“ на фонда от периодичните издания с регистрационните картони на списания и периодични сборници. Фондът е нараснал с **253** библиотечни единици (книги – **98**, периодични издания – **155**). Броят на текущите периодични издания (заглавия) е **44**. Посещенията през годината са **415**, ползвани библиотечни документи (томове) – **3740**.

Висока оценка заслужават усилията на учените от Института за български език за разпространяване и популяризиране на резултатите от научната дейност както в академичните среди, така и сред по-широки кръгове от обществото. През 2022 г. **41** сътрудници на Института са участвали общо в **54** международни и национални конференции, на които са изнесли **125** доклада.

През 2022 г. Институтът за български език беше организатор и съорганизатор на **5** национални (от които **3** с международно участие) и на **2** международни научни форума.

На 11 февруари 2022 г. беше организирано първото събитие в България за популяризиране на Европейската езикова мрежа (ELG) (<http://dcl.bas.bg/elg-event/>), в рамките на което бяха организирани два онлайн семинара. Семинарът „Европейска езикова мрежа“ включваше четири доклада на участници от Германския изследователски център за изкуствен интелект, Института за обработка на реч в Атина, Гърция, и две български компании за езикови технологии - Skycode и Identrics. Вторият семинар „Многоезиков корпус от изображения“ включваше доклади на трима участници от Института за български език и Техническият университет в София.

По случай 80-ата годишнина от основаването на Института за български език между 15 и 17 май 2022 г. се проведе вече традиционната Международна годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ с участието на учени от България, Словения, Италия, Русия, Украйна, Дания (<https://ibl.bas.bg/confib12022/>). Бяха изнесени 73 доклада, които бяха публикувани в сборника „Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2022)“. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2022. ISSN 2683-118X. Форумът получи финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ по Процедурата за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България. Сборникът с докладите от конференцията е включен в **CEEOL**.

Петата международна научна конференция „Компютърната лингвистика в България“ (Computational Linguistics in Bulgaria – CLIB) (<http://dcl.bas.bg/clib/>) се проведе на 8 и 9

септември 2022 г. в Представителството на Европейската комисия в България, гр. София. В рамките на конференцията бяха изнесени 25 доклада от 69 учени от Австрия, България, Германия, Исландия, Република Северна Македония, Румъния, Русия, Съединените щати, Сърбия, Украйна, Франция, Хърватия, Япония. Конференцията беше съпътствана от две специални сесии – едната беше посветена на Уърднет, Фреймнет и онтологиите, а другата – на разпознаването на обекти в изображения.

Деветото издание на Форум „Българска граматика“ на тема „Учението за частите на речта – традиция и перспективи“ се проведе на 20 и 21 октомври 2022 г. и беше излъчен и от Ютюб канала на Института. Традиционният форум, организиран тази година от Института за български език и Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, беше посветен на един от най-големите български езиковеди – проф. д.ф.н. Иван Куцаров. В рамките на Форумта бяха изнесени 26 доклада от 34 учени от Института за български език и Института за математика и информатика при БАН, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Софийския университет „Св. Климент Охридски, Югозападния университет „Неофит Рилски“, Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Университета „Проф. Асен Златаров“ – Бургас, Шуменския университет „Еп. Константин Преславски“.

Седмият форум „Изследователски подходи в обучението по български език“ се проведе на 1 ноември 2022 г. Форумът включваше двайсет доклада по различни проблеми, свързани с пресечните точки между науката за езика и обучението по български език, на изследователи от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Нов български университет и платформата „Уча се“ и преподаватели от Професионалната гимназия по туризъм в гр. Самоков, Езиковата гимназия „Иван Вазов“ в гр. Пловдив, Профилираната природо-математическа гимназия в гр. Сливен, Частно средно училище „Ръорих“, Частно средно училище „Роналд Лаудер“, Професионалната гимназия по облекло „Княгиня Мария Луиза“ и 125. СУ „Боян Пенев“ в гр. София.

На 24 ноември 2022 г. се проведе Третият национален семинар за споделяне на езикови ресурси, организиран от Министерството на транспорта и съобщенията съвместно с Института за български език в рамките на европейския проект „Координиране на езикови ресурси в Европа“. В събитието участваха експерти от Европейската комисия (Главна дирекция „Съобщителни мрежи, съдържание и технологии“ и Главна дирекция „Писмени преводи“), представители от публичната администрация (Министерския съвет, Министерството на електронното управление, Националния институт на правосъдието, Националната агенция за приходите и др.), от компании, предоставящи езикови услуги, както и специалисти в областта на езиковите технологии.

На поредицата лингвистични семинари, организирани от Института (в рамките на Зимния, Пролетния и Есенния лингвистичен семинар), гостуваха учени от Германия (д-р Корина Лешбер от Института за лингвистични и межкултурни изследвания в Берлин), Хърватия (д-р Ана Михалевич от Института за старославянски език в Загреб), Словения (Шпела Антлога от Лабораторията за обработка на цифрови данни към Университета в Марибор, Словения), Дания (проф. Болете Сандфорд Педерсен от Университета в Копенхаген), Словакия (проф. д.ф.н. Петер Женюх от Славистичния институт „Ян Станислав“ при Словашката академия на науките).

Публичните изяви в печатните и електронните медии, включващи и редовни коментари по езикови въпроси, са важни за популяризиране на резултатите от дейността на Института. През 2022 г. учените от Института са публикували **55** научнопопулярни статии и имат над **136**

обществени и медийни изяви (интервюта, участия в телевизионни и радиопредавания, публични лекции и др.), в това число за Българската телеграфна агенция и по Българската национална телевизия (предавания по БНТ1 и БНТ2) и Българското национално радио, Българско национално радио – Радио София, Радио Благоевград, Дарик радио, БТВ радио, Нова телевизия, БТВ, „България Он Еър“, ТВ СКАТ, 7/8 ТВ, ТВ „Евроюз“, агенция „Фокус“, във вестниците „Аз-буки“, „Литературен вестник“, „Телеграф“, „24 часа“, „Труд“, „Монитор“, „Трета възраст“, както и в информационни сайтове и подкасти. В резултат на медийните изяви на учените Институтът активно присъства в публичното пространство.

За популяризиране на научните резултати от изследванията и на езиковите ресурси, създавани в Института, през 2022 г. са изнесени публични лекции у нас и в чужбина: в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Югозападния университет „Неофит Рилски“, Университета по библиотекознание и информационни технологии (УНИБИТ), както и на семинар на майсторския клас към Журналистическата академия на БНР и на уебинара за информационния ден „Докторантура и кариера в БАН“, на събития на Съюза на тракийските дружества в България в гр. София, Националния тракийски събор в с. Славейно, Смолянско, в Пресклуб БТА по случай 150-годишнината от рождението на Гоце Делчев, а също и в Белградския университет, Загребския университет, Венецианския университет, Българския културен институт в Берлин. Показателен е стремежът на учените да публикуват свои разработки в интернет и да осигуряват онлайн достъп до създадени от тях езикови ресурси, което дава възможност на повече хора (вкл. неспециалисти) да се запознаят с тях и да ги използват.

9. Информация за Научния съвет на звеното.

Прилага се.

10. Копие от Правилника за работа в звеното.

http://ibl.bas.bg/wp-content/uploads/2014/09/Pravilnik_za_ustroystvoto_i_deynostta_IBE.pdf

Приложения към Годишния отчет на Института за български език за 2022 г.:

Препис-извлечение на Протокол от заседанието на Общото събрание и Научния съвет на Института за приемане на отчета.

Списък с излезлите от печат публикации през 2022 г., генериран от системата SONIX.

Списък на цитатите за 2022 г., генериран от системата SONIX.

Списък анекс на публикации и цитати за 2021 г. – допълнение, и информация по т. 3.16. от Критерий 3 по К2, съответно:

Списък с добавени публикации за 2021 г. (с отбелязан статус на изданията)

Списък с добавени цитати в издания в WoS и Scopus за 2021 г.

Списък с добавени цитати в други научни издания за 2021 г.

Информация по т.3.16. от Критерий 3 по К2.

Илюстративен материал (илюстрации и пояснителен текст).

Информация за Научния съвет на звеното – справка за състава по т. 9 и информация за дейността.

Пълният вариант на Отчета на Института за български език за 2022 г. е достъпен на: <https://ibl.bas.bg/informatsiya/dokumenti/> .

25.01.2023 г.

Проф. д-р Лучия Антонова-Василева, директор на Института за български език